

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Податок на доходи фізичних осіб у системі фінансово-економічних відносин»

**Студента 2 курсу, 2-м групи,
спеціальності 072**

**«Фінанси, банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»**

**Владимирова
Олександра
Ігоровича**

**Науковий керівник
д.е.н., доцент**

**Пасічний
Микола Дмитрович**

**Гарант освітньої програми
д.е.н., професор**

**Макогон
Валентина
Дмитрівна**

**Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор**

**Чугунов
Ігор Якович**

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1 Сутність системи оподаткування доходів фізичних осіб	6
1.2. Система оподаткування доходів населення в зарубіжних країнах	11

РОЗДІЛ 2. ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В

УКРАЇНІ

2.1. Фіскальні аспекти функціонування системи оподаткування доходів фізичних осіб	16
2.2. Методологічні засади прогнозування надходжень податку з доходів фізичних осіб	19

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми системи регулювання оподаткування доходів фізичних осіб	31
3.2. Шляхи удосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб	37

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ 46

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 49

ДОДАТКИ 63

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах трансформаційних перетворень ще більш виразними стають недоліки податкової системи на фоні загального економічного спаду, серед основних причин якого можна виділити як зовнішні, що пов'язані з несприятливою кон'юнктурою на світових ринках, банкрутством провідних фінансових установ, так і внутрішні. До останніх слід віднести велику залежність національного виробництва від імпортованих товарів, незбалансований платіжний баланс, надмірну доларизацію економіки, великий обсяг кредитування економіки в останні роки.

Питаннями застосування інструментів податкового регулювання з метою певного корегування етапів економічного циклу займалися як іноземні науковці: Дж. Кейнс, М. Фрідмен, А. Лаффер, П. Самуельсон, Г. Беккер, так й українські – В. Вишневський, А. Крисоватий, А. Соколовська, В. Мельник, А. Данилов, проте питання механізмів оподаткування доходів фізичних осіб, їх результативність поки що висвітлені недостатньо.

Метою роботи є визначення особливостей та обґрунтування пропозицій щодо удосконалення механізму оподаткування доходів фізичних осіб.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність системи оподаткування доходів фізичних осіб;
- визначити особливості системи оподаткування доходів населення в зарубіжних країнах;
- розкрити фіскальні аспекти функціонування системи оподаткування доходів фізичних осіб;
- удосконалити методологічні засади прогнозування надходжень податку з доходів фізичних осіб;
- розкрити проблеми системи регулювання оподаткування доходів фізичних осіб;

- обґрунтувати шляхи удосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб.

Об'єктом дослідження є процес становлення та розвитку системи оподаткування доходів фізичних осіб.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, системи економічних, організаційних та методичних засобів впливу на систему оподаткування доходів фізичних осіб.

Методи дослідження. Системний та структурний методи використано при розкритті сутності системи оподаткування доходів фізичних осіб. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено системи оподаткування доходів населення в зарубіжних країнах. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовані напрями удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань оподаткування доходів фізичних осіб, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення магістерської роботи.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади оподаткування доходів фізичних осіб, розкрито сутність системи оподаткування доходів фізичних осіб, особливості системи оподаткування доходів населення в зарубіжних країнах.

У другому розділі розкрито розділ особливості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, фіскальні аспекти функціонування системи

оподаткування доходів фізичних осіб, методологічні засади прогнозування надходжень податку з доходів фізичних осіб.

У третьому розділі розділ визначені напрями удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, проблеми системи регулювання оподаткування доходів фізичних осіб, шляхи удосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб.

У висновках наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1 Сутність системи оподаткування доходів фізичних осіб

Порядок оподаткування доходів фізичних осіб з 1 січня 2011 року регулюється розділом IV Податкового кодексу. Принципи оподаткування доходів фізичних осіб залишилися без змін. Водночас змін у порядку оподаткування доходів фізичних осіб чимало.

Згідно з п. 162.1 Податкового кодексу платниками податку на доходи є: фізична особа - резидент, яка отримує доходи як із джерелом їх походження в Україні, так й іноземні доходи; фізична особа - нерезидент, яка одержує доходи із джерелом їх походження в Україні, за винятком нерезидента, який має дипломатичні привілеї та імунітет, установлені чинним міжнародним договором України, стосовно доходів, які він отримує безпосередньо від здійснення дипломатичної та привілейованої до неї діяльності; податковий агент.

Таким чином, до числа платників податку включено податкових агентів. Згідно з п. 18.2 Податкового кодексу податкові агенти прирівняні до платників податку і мають права та виконують обов'язки, установлені для платників податків.

Стосовно податку на доходи фізичних осіб податковими агентами є юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ), самозайнята особа, представництво нерезидента - юридичної особи, які зобов'язані обчислювати, утримувати і сплачувати податок до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи, вести податковий облік, подавати податкову звітність податковим органам і нести відповідальність за порушення норм Податкового кодексу (п.п. 14.1.180 Податкового кодексу).

Об'єктом оподаткування є: загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід; доходи з джерела їх походження в Україні, що остаточно

оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання); іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України, - для резидентів [62].

Перелік доходів, що включаються до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу, зазначено в п. 164.2 Податкового кодексу. Доходи, що не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу, наведено у ст. 165 Податкового кодексу.

Статтею 167 Податкового кодексу встановлено такі ставки податку на доходи фізичних осіб:

- 15 % - стосовно доходів, отриманих, у тому числі, але не виключно, у вигляді зарплати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат чи інших виплат і винагород, що виплачуються (надаються) платнику у зв'язку з відносинами трудового найму і за цивільно-правовими договорами; виграші в державну і недержавну грошову лотерею, виграш гравця (учасника), отриманий від організатора азартної гри. якщо сума таких доходів не перевищує 10-кратний розмір мінімальної заробітної плати, установленої законом на 1 січня звітного податкового року (абз. 1 п. 167.1)]

- 17% - із суми перевищення зазначених вище доходів над 10-кратним розміром мінімальної заробітної плати, установленої законом на 1 січня звітного податкового року (абз. 2 п. 167.1).

До речі, якщо протягом календарного року платник податків отримувал доходи, що оподатковуються заставками, установленими п. 167.1 Податкового кодексу (15 % із суми доходу, що не перевищує 10-кратний розмір мінзарплати, установленої законом на 1 січня звітного податкового року, 17 % із суми перевищення), від двох та більше податкових агентів, і при цьому загальна сума таких доходів за будь-який календарний місяць перевищила 10-кратний розмір мінзарплати, установленої законом на 1 січня звітного податкового року, то він повинен буде подати податкову декларацію за результатами звітного року (п.п. «є» п. 176.1 Податкового кодексу);

- 5 % стосовно:

- доходу, що виплачується компанією, яка управляє активами інституту спільного інвестування, на розміщені активи відповідно до закону;
- доходу за іпотечними цінними паперами (іпотечними облигаціями та сертифікатами) відповідно до закону;
- доходу у вигляді процентів (дисконту), отриманий власником облигацій від їх емітента відповідно до закону;
- доходу за сертифікатом фонду операцій з нерухомістю і дохід, отриманий платником податків у результаті викупу (погашення) керівником сертифікатів фонду операцій з нерухомістю в порядку, визначеному в проспекті емісії сертифікатів;
- доходу у вигляді дивідендів;
- доходу в інших випадках, прямо визначених розділом IV Податкового кодексу (п. 167.2).

Зауважимо, що до 1 січня 2015 року доходи у вигляді процента на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, процентного або дисконтного доходу за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом, процента на вклад (депозит) члена кредитної спілки у кредитній спілці, для яких також передбачено ставку 5 %, не оподатковуються;

- 30 % - стосовно доходів, нарахованих на користь резидентів або нерезидентів у вигляді виграшу чи призу (крім виграшу в державну і недержавну грошову лотерею та виграшу гравця (учасника), отриманого від організатора азартної гри) (л. 167.3) ;

- 10 % щодо зарплати шахтарів, а також працівників державних воєнізованих аварійно-рятувальних служб (формувань), у тому числі спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту, у вугільній промисловості - за Списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затвердженим постановою КМУ від 16.01.2003 р. № 36 (л. 167.4).

Під доходами у вигляді заробітної плати розуміються основна й додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, що виплачуються (надаються) платнику податків у зв'язку з відносинами трудового найму відповідно до закону {п.п. 14.1.48 Податкового кодексу). У період дії Закону № 889 податківці вказували на те, що для цілей визначення складових заробітної плати слід керуватися Інструкцією № 5. Водночас до заробітної плати вони відносили й окремі виплати, що не входять до фонду оплати праці, зокрема, лікарняні, які повністю або частково компенсують заробітну плату (листи ДПАУ від 25.05.2004 р. № 9402/7/17-3117, від 06.07.2004 р. № 4207/ч/17-3115).

Ураховуючи, що Інструкція №5 - єдиний документ, розроблений відповідно до Закону України «Про оплату праці» від 24.03.95 р. № 108/95-ВР, найімовірніше, що і тепер для цілей визначення складових заробітної плати потрібно буде використовувати цей документ.

Водночас норми Податкового кодексу свідчать про те, що до заробітної плати прирівнюються окремі виплати, які згідно з Інструкцією № 5 не входять до фонду оплати праці. Так, з положень п.п. 169.4.1 Податкового кодексу можна зробити висновок, що, як і раніше, до доходів у вигляді заробітної плати відноситимуться лікарняні.

Відповідно, лікарняні повинні враховуватися при визначенні права працівника на податкову соціальну пільгу (далі - ПСП). Згідно з абз. 3 п.п. 169.4.1 Податкового кодексу з метою оподаткування, а також з метою визначення граничного розміру доходу, що дає право на ПСП, доходи у вигляді зарплати за період її збереження, зокрема, лікарняні та відпусткні, що припадають на кілька місяців (так звані «перехідні» виплати), розподіляються за місяцями, за які їх нараховано.

Згідно з п.п. 153.3.7 Податкового кодексу [76] з метою оподаткування до виплати заробітної плати прирівнюється виплата дивідендів на користь фізичних осіб (у тому числі нерезидентів) за акціями чи іншими корпоративними правами, що мають статус привілейованих або інший в статус,

який передбачає виплату фіксованого розміру дивідендів або суми, що перевищує суму виплат, розраховану на будь-яку іншу акцію (корпоративне право), емітовану платником податку. Зауважимо: згідно з п. 3.35 Інструкції № 5 такі доходи не входять до фонду оплати праці.

Відповідно до п. 164.6 Податкового кодексу при визначенні бази оподаткування дохід у вигляді заробітної плати зменшується на суму єдиного соціального внеску у частині утримань та на суму ПСП за її наявності. Нагадаємо, що згідно із Законом № 2464 з 1 січня 2011 року ЄСВ нараховуватиметься на заробітну плату і утримуватиметься з неї замість внесків до чотирьох фондів соціального страхування. Звертаємо увагу: на суму утриманого ЄСВ зменшуються виключно доходи у вигляді заробітної плати та прирівняних до неї згідно з Податковим кодексом виплат. У зв'язку з цим, наприклад, сума винагороди за договором цивільно-правового характеру, що не є заробітною платою обкладатиметься податком на доходи без зменшення на суму ЄСВ у частині утримань.

Правом на ПСП зможуть скористатися працівники, чия заробітна плата не перевищує граничного розміру доходу, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженому на 1,4 та округленому до найближчих 10 грн. Для одного з батьків, який утримує двох та більше дітей віком до 18 років, граничний розмір доходу визначатиметься кратно кількості дітей. ПСП може застосовуватися лише за одним місцем роботи, яке платник податків визначає самостійно.

Таким чином заходами податкового регулювання, які повинні бути реалізовані якомога скоріше, є здійснення впливу на економічні процеси в державі за допомогою механізму оподаткування фізичних осіб, адже через запровадження пільги з ПДФ досягається збільшення реальних доходів громадян, покращується їх добробут, внаслідок чого підвищується попит, а отже стимулюється виробництво. Пропонується застосовувати такі види податкових пільг: збільшення граничного розміру доходу, до якого

застосовується податкова соціальна пільга, до двох прожиткових мінімумів; включення до складу податкового кредиту процентів за іпотечними кредитами щорічно; оскільки питання із запровадження обов'язкового медичного страхування досі залишається відкритим, пропонується з наступного року включити до складу податкового кредиту вартість лікарських засобів, що були придбані платником за призначенням лікаря.

1.2. Система оподаткування доходів населення в зарубіжних країнах

Податок з доходів фізичних осіб є одним з найбільших за розміром податком, що надходить в бюджет в усіх країнах світу. Більшість держав використовують прогресивну шкалу оподаткування, оскільки саме вона як інструмент перерозподілу великих доходів на користь бідних громадян слугує встановленню соціальної справедливості у суспільстві.

Так, у США ставки оподаткування доходів фізичних осіб коливаються від 2% до 12%, у Німеччині – від 10% до 53% залежно від розміру доходу платника, в Японії - 3,2 тис. єн в рік не залежно від розміру доходів [1].

Досить актуальним в зарубіжних державах є запровадження неоподаткованого мінімуму, який встановлюється в різних країнах за своїми критеріями. Так, в США з чистого доходу, отриманого платником податку, вираховується неоподатковуваний мінімум, який в 2008 році склав 4 тис. дол. для одинаків і 6 тис. дол. для подружжя. У Великобританії ж для всіх платників податків діє особова знижка і додаткова сімейна знижка, розміри яких переглядаються щорічно з урахуванням інфляції.

Неоподатковуваний мінімум та знижки з доходів або сум податку в Україні, на відміну від європейських країн, не застосовуються. Виключення з розрахунку податкового зобов'язання частини сукупного доходу платника (шляхом надання соціальної пільги) у нашій країні запроваджені замість неоподаткованого мінімуму та знижок, чинних у європейських державах.

Однак такий регуляторний інструментарій має менші потенційні можливості забезпечення впливу держави на соціально-економічні процеси з певних причин, а саме: соціальні пільги, на відміну від неоподаткованого мінімуму, стосуються не всіх громадян, а тому не можуть вважатися засобом гарантування недоторканності прожиткового мінімуму з метою підтримання життєдіяльності індивіда; можливість отримання соціальної пільги залежить від обсягу доходу індивідуального платника, а не сім'ї, що не стимулює розширене відтворення робочої сили в суспільстві; відсутність механізму компенсації витрат, пов'язаних з трудовою діяльністю та харчуванням, не сприяє покращанню життєзабезпечення працюючої особи.

Зазначимо, що оподаткування доходів фізичних осіб у світі має вже досить апробовану часом практику становлення на базі глибокого усвідомлення кожним платником свого конституційного обов'язку - сплати податків. Постійна увага цих держав до платника податків поступово виховала відповідну податкову культуру, яка відмінна від вітчизняних реалій. Як зазначає Н.М. Ткаченко, сутність категорії «податок» у різних країнах є різним: в Німеччині - це підтримка, яку громадяни надають державі; у Великобританії - це обов'язок перед державою; у США податок розуміється як «такса»; у Франції - як обов'язкова плата. Для нашої держави розуміння даної фінансової категорії зводиться лише до примусового платежу. Також диференціюються ставки ПДФО, зокрема, у США ставки оподаткування доходів фізичних осіб коливаються від 2% до 12%, у Німеччині - від 10% до 53% залежно від розміру доходу платника, в Японії - 3,2 тис. єн в рік не залежно від розміру доходів.

В Україні згідно Податкового кодексу [76] ставка цього податку становить 15 %, але у разі, якщо загальна сума отриманих платником у звітному місяці доходів перевищує десятикратний розмір заробітної плати, ставка податку становить 17%. Таке рішення було прийняте з огляду на необхідність легалізації доходів, але, як вважає багато вчених, це все одно не стимулюватиме платників до детінізації своїх доходів.

Історично склалися дві форми побудови ПДФО: шедулярна та глобальна. Перша з'явилася у Великобританії. При цій системі доходи залежно від джерел поділяються на частини - шедули, кожна з яких оподатковується окремо, стягуються два податки: основний - за пропорційними ставками і додатковий - за прогресивними. Глобальна система використовується у більшості країн (США, Франція, Німеччина та ін.) При цій системі прибутковий податок стягується із річного доходу за прогресивною шкалою ставок [74].

На відміну від України, де порядок, ставки, правила оподаткування податком із доходів фізичних осіб встановлюються виключно на загальнодержавному рівні, в іноземних державах органам місцевого самоврядування надано досить широке право в сфері податкової юрисдикції. У таких країнах Європи, як Болгарія, Кіпр, Естонія, Греція, Латвія, Норвегія, Румунія, особистий прибутковий податок належить до місцевих податків, а в Бельгії, Данії, Фінляндії, Швеції та Швейцарії органи місцевого самоврядування самостійно визначають ставки, за якими будуть оподатковуватися доходи громадян.

Одним із найвагоміших податків Німеччини є податок на заробітну плату. На цей вид податку припадає майже третина всіх податкових надходжень. При стягуванні податку враховуються податкові класи і види діяльності, використовуються податкові таблиці та карти. Шість податкових класів групують робітників та службовців залежно від їх сімейного стану, кількості працюючих у сім'ї, спільного чи окремого ведення обліку отримуваних доходів, наявності дітей.

На відміну від України, в якій передові комп'ютерні технології в процесі подання податкової звітності тільки почали застосовуватися на практиці, в Австралії визначення податкового зобов'язання та суми податку, що підлягає поверненню, за допомогою інформаційних технологій є вже досить широко апробованим. Пересічний платник податку може скористатися через мережу Інтернет так званим tax calculator - податковим калькулятором, робота якого побудована за принципом певного алгоритму. Задаючи суму отриманого

доходу та параметри, що є характерними для платника податку (пільги, знижки, витрати), програма самостійно обраховує необхідні фіскальні показники.

Одна з найбільш розвинених систем індивідуального прибуткового податку із широкою системою податкових вирахувань діє в Нідерландах. У цій країні існує п'ять видів податкових відрахувань, що залежать від віку, кількості дітей, доходу батьків і відрізняються сумою, на яку дозволено зменшувати оподатковуваний дохід (в євро на одну дитину).

Однією з основних є Директива Ради "Про оподаткування прибутку за вкладями у формі процентів" №2003/48/ЄС від 03.06.2003 р., яка регулює і встановлює оподаткування доходів від накопичених заощаджень у формі виплачених відсотків та боргових зобов'язань.

Основна мета цієї Директиви - забезпечення дієвого механізму оподаткування перелічених доходів, які виплачуються в одній державі-члені Союзу реальному (дійсному) вигодоотримувачу, який є фізичною особою - податковим резидентом іншої країни держави-члена у відповідності з законами останньої держави-члена.

В рамках Директиви №2003/48/ЄС від 03.06.2003 р. кожна держава зобов'язана прийняти та забезпечити застосування процедур, необхідних для ефективної ідентифікації реальних вигодоотримувачів та їх резидентства.

Для цілей Директиви №2003/48/ЄС від 03.06.2003 р. об'єктом оподаткування є доходи у формі виплачених відсотків, які включають: виплачені відсотки або такі, що переведені на рахунок, які входять до боргових зобов'язань будь-якого типу, незалежно від забезпечення їх заставою нерухомості (іпотекою) і незалежно від забезпечення їх правом на участь в доході боржника від цінних паперів і облігацій або боргових зобов'язань, включаючи премії і виграші за цими цінними паперами, облігаціями або борговими зобов'язаннями. Штрафи за несвоєчасні виплати у вигляді відсотків не розглядаються; накопичені відсотки або капіталізовані (отримані) від продажу, перелічені повернення або погашення боргових зобов'язань; дохід, похідний від відсоткових платежів, отриманий безпосередньо або через організацію, засновану в державі-члені, для якої здійснюється виплата відсотків

або для якої здійснюється забезпечення таких виплат в інтересах реального вигодоотримувача.

Держави-члени, які стягують податок у джерела отримання доходів, залишають собі 25 % від податкових доходів і переводять 75 % податкових доходів державі-члену президентства реального вигодоотримувача. Такий перерозподіл має здійснюватися протягом і не пізніше шестимісячного періоду, наступного за закінченням податкового року держави-члена платіжного агента.

Європейська система оподаткування побудована таким чином, що основний податковий тягар припадає на працю: в 2006 р. агрегована податкова квота в Єврозоні-27 становила - 34,8 %. Дещо менше навантаження припадає на споживання (22,1 %) та капітал (29,0 %).

Європейські системи оподаткування дають змогу формувати кінцевий дохід домогосподарств таким чином, щоб кожна фізична особа мала в користуванні післяподатковуваний дохід, достатній для фінансування всіх необхідних витрат на задоволення своїх потреб, а висока питома вага прямих податків у структурі ВВП та загальних податкових надходжень дає підстави говорити про досить значний економічний добробут в тій чи іншій країні [88].

Упродовж останніх років. у більшості країн-членів ОЕСД спостерігалось збільшення середньої величини ставки податку з доходів фізичних осіб (з урахуванням внесків на соціальне страхування) для неодруженої особи без дітей, що отримує середню заробітну плату у виробничому секторі. Найбільше збільшення відбулося в таких країнах, як Греція - на 6,6 %: з 18,1 до 24,7 %; Словачка Республіка - на 3,6 %: з 18,8 до 22,4 %; Португалія - на 3,5 %: з 17,7 до 21,2 %; Великобританія - на 3,2 %: з 23,6 до 26,8 %.

Отже, податкові системи розвинутих держав світу сьогодні є сформованим динамічним механізмом, який дає змогу вирішувати основні соціально-економічні завдання держави, зокрема через оподаткування доходів фізичних осіб. Бюджетні системи окремих країн характеризуються різними підходами до вирішення своїх завдань, але вони обов'язково враховують специфіку розвитку держави.

РОЗДІЛ 2. ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

2.1. Фіскальні аспекти функціонування системи оподаткування доходів фізичних осіб

Основні чинники, які позитивно впливають на надходження податку з доходів фізичних осіб: зростання номінального ВВП; зростання витрат на оплату праці; легалізація виплати заробітної плати; позитивні тенденції до зростання доходів низькооплачуваних верств населення через державне підвищення мінімальних соціальних гарантій; зростання змішаних доходів домашніх господарств за рахунок індивідуальної підприємницької діяльності.

Фактори, що безпосередньо впливають на забезпечення зростання життєвого рівня населення та надходження податку з доходів фізичних осіб: підвищення мінімальної заробітної плати; підвищення прожиткового мінімуму на одну працездатну особу.

Однією з головних функцій, притаманних податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), є фіскальна, яка проявляється у формуванні дохідної частини бюджету. Фіскальна функція податку з доходів фізичних осіб є досить ефективною в Україні на сьогоднішній день.

Податок та збір на доходи фізичних осіб є одним із бюджетоформуючих податків, із 2011 по 2017 рік його частка у ВВП зростає на 1,7 відсоткових пункти до 6,2% ВВП. Цей податок є стабільним джерелом наповнення бюджетів, і в кризові роки його надходження не схильні до зменшення як у номінальному виразі, так і у ВВП. У рамках фінансової децентралізації, яка відбулася в 2015 році, ПДФО є основним джерелом горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів, які мають прямі відносини з державним бюджетом. На збільшення частки ПДФО у ВВП та його ролі у формуванні дохідної частини бюджетів протягом 2015-2017 років вплинули наступні фактори: - із серпня 2014 року розширено базу оподаткування ПДФО за рахунок оподаткування за ставкою 15% доходів у вигляді процентів та сум

пенсій, що перевищують 10 тис. грн., а також запровадження військового збору (ставка 1,5%). - з 2016 року була встановлена єдина базова ставка ПДФО без обмежень доходів у розмірі 18%. - з 1 січня 2017 року було у двічі підвищено мінімальну заробітну плату.

Основними макропоказниками, які впливають на надходження ПДФО, є показники середньомісячної заробітної плати та чисельності штатних працівників. За підсумками 2017 року та I півріччя 2018 року спостерігається відповідність надходжень ПДФО цим показникам (на відміну від 2015–2016 років). Суттєві розбіжності у темпах зростання у 2015–2016 роках обумовлені такими причинами: - у 2015 році надходженням військового збору, ПДФО від доходів у вигляді процентів та пенсій протягом всього року (на відміну від 2014 року), а також підвищенням ставки з 17% до 20% для щомісячної заробітної плати, яка перевищувала 10-кратний розмір мінімальної заробітної плати (МЗП); - у 2016 році встановленням єдиної ставки ПДФО від доходу 18% замість диференційованої – 15% та 20%. Підвищення удвічі з 1 січня 2017 року мінімальної заробітної плати знайшло відображення у збільшенні середньої заробітної плати, відповідно показники зростання надходжень ПДФО та зростання середньої заробітної плати тісно корелювалися між собою. Прогнозна сума надходжень на 2018 рік ПДФО та військового збору, яка врахована у бюджеті, на 22,1% перевищує фактичну суму надходжень 2017 року та становить 226,7 млрд. гривень. За результатами I півріччя 2018 року фактична сума надходжень ПДФО та військового збору на 24,8% перевищує аналогічний показник минулого року, при цьому ПДФО, сплачений з відсотків за депозитами, зменшився на 18,4%. З 28.02.2018 за рішенням Конституційного суду України від 27.02.2018 №1-р/2018 по справі №1-6/2018, пенсійні виплати та щомісячне довічне грошове утримання не оподатковуються ПДФО та військовим збором.

Прогноз надходжень податку та збору на доходи фізичних осіб на 2019 рік, розрахований із урахуванням прогнозного обсягу фонду оплати праці, рівня середньої заробітної плати, а також бази оподаткування з інших доходів

та ставок оподаткування доходів фізичних осіб, становить 267 442,7 млн. грн., у тому числі: до місцевих бюджетів – 161 287,4 млн. грн., до державного бюджету – 106 155,3 млн. грн.

Основні чинники, які вплинуть на надходження податку та збору на доходи фізичних осіб:

- застосування єдиної ставки (18%) оподаткування доходів фізичних осіб (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств, які оподатковуються за ставкою 5%; доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток, оподатковуються за ставкою 9%);
- підвищення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму;
- зниження податкового навантаження на громадян, за рахунок надання податкової соціальної пільги на рівні 50% прожиткового мінімуму для працездатних осіб для будь-якого платника податку за умови, що дохід не перевищує 1,4 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, визначено у сумі 2,1 млрд. гривень;

При прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб враховано: справляння військового збору; звільнення від оподаткування військовим збором доходів, у вигляді грошового забезпечення працівників та військовослужбовців, на яких розповсюджується норма положень Закону України від 18.06.2015 № 548-VIII "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування військовим збором грошового забезпечення військовослужбовців та інших осіб, які беруть безпосередню участь в антитерористичній операції" та Закону України від 19.06.2018 №2463-VIII "Про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо відносин, пов'язаних із здійсненням заходів із

забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях".

2.2. Методологічні засади прогнозування надходжень податку з доходів фізичних осіб

Прогнозування податкових надходжень є вагомим та дієвим інструментом фінансового регулювання, який має враховувати вплив циклічності економічного розвитку, зовнішніх соціально-економічних чинників, системи взаємовідносин у сфері розподілу валового внутрішнього продукту через дохідну частину бюджету. Перспективне прогнозування доходів бюджету є важливим та необхідним етапом реалізації бюджетної політики, оскільки передбачає обсяги бюджетних ресурсів у розпорядженні держави, які вона може використовувати у майбутньому відповідно до пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку з метою виконання покладених на неї функцій та завдань.

Доцільним є аналіз сукупного впливу макроекономічних показників на податкові змінні показники. Перелік показників, які використовуються в прогнозуванні всіх податків, зборів (обов'язкових платежів) до зведеного бюджету – як загального, так і спеціального фондів – складається із 434 показників, які отримуються від різних Міністерств, центральних органів виконавчої влади, установ та організацій (порядку 50). Така велика кількість показників використовується при прогнозуванні бюджету з наступних причин.

Відповідно до норм нової редакції Бюджетного кодексу України, який набрав чинності з 01.01.2011, та Податкового кодексу України, які набрали чинності з 01.01.2011, при формуванні дохідної частини бюджету на 2011 рік передбачено багато змін, зокрема: в спрямуванні дохідних джерел між бюджетами; в розмежуванні дохідних джерел між фондами; запровадження нових джерел доходів або скасування існуючих джерел доходів державного та

місцевих бюджетів; об'єднання окремих джерел дохідної частини бюджету (включення в структуру інших податків (зборів), обов'язкових платежів), передбачене нормами Податкового кодексу; розширення джерел доходів спеціального фонду державного бюджету; зміна бази оподаткування, передбачені Податковим кодексом; зміна ставок оподаткування, в т.ч. запровадження принципу «справедливості оподаткування» шляхом встановлення двох ставок податку на доходи фізичних осіб –15% для осіб, що отримують доходи на рівні до 10 мінімальних заробітних плат, 17% – для тих, хто отримує доходи, вищі за цю суму; зменшення ставки податку на прибуток на 2 відсоткових пункти –з 25% до 23%; запровадження ставки податку на прибуток в розмірі «0» відсотків для новостворених підприємств та малих підприємств (з оборотом до 3 млн. грн.) – з метою залучення інвестицій в оновлення основних засобів та створення додаткових робочих місць; застосування пільг.

Особливості формування прогнозу доходів бюджету наведено для того, щоб показати необхідність врахування в методиках прогнозування багатьох чинників, які впливають на бюджет та проведення економічного аналізу на кожному етапі розрахунків.

Розглянемо методику прогнозування податку на доходи фізичних осіб. Методика застосовується фахівцями Міністерства фінансів України та Державної податкової служби України для прогнозування податку на доходи фізичних осіб, починаючи з 2005 року. Методика розроблена таким чином, що дозволяє прогнозувати надходження податку на доходи фізичних осіб враховуючи розмір мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму на одну працездатну особу в розрахунку на місяць, зростання витрат на оплату праці (фонду оплати праці), зміну ставок оподаткування, додаткові джерела оподаткування.

Метою методики є підвищення обґрунтованості прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб (далі ПДФО). Методика дозволяє прогнозувати надходження ПДФО, враховуючи підвищення мінімальної

заробітної плати, прожиткового мінімуму на одну працездатну особу в розрахунку на місяць, зростання витрат на оплату праці, які базуються на фонді заробітної плати, номінального ВВП, зміну ставок оподаткування та додаткові джерела оподаткування.

Основою інформаційного забезпечення для розрахунків є прогноз макропоказників економічного та соціального розвитку України: фонду оплати праці, витрат на оплату праці; середньомісячної заробітної плати.

Для врахування особливостей формування надходжень податку використовуються дані про: кількість платників податку та суми сплаченого податку в розрізі джерел оподаткування та видів доходів; кількість платників, які отримали податкові соціальні пільги; суми застосованих податкових соціальних пільг за видами пільг, які дають право на зменшення сум загального місячного оподатковуваного доходу; суми документально підтверджених витрат, включених до складу податкового кредиту платників податку; результати контрольної-перевірочної роботи по донарахуванню сум податку, штрафних санкцій та пені.

У розрахунках використовується інформація Міністерства економічного розвитку і торгівлі, Державної служби статистики, Пенсійного фонду, Державної податкової служби України, Державної казначейської служби, тощо.

Прогноз надходження сум податку на доходи фізичних осіб включає прогнози податку на всі види доходів: найманих працівників; додаткового та інших видів доходів; фізичних осіб – суб'єктів підприємницької і незалежної професійної діяльності та фіксованого податку від підприємницької діяльності, зменшених на суму податку на доходи фізичних осіб від податкової знижки:

$$\text{ПДФО} = \text{ПДФО НП} + \text{ПДФОі} + \text{ПДФО СПД} - \text{ПДФО ПЗн},$$

де, ПДФО НП - надходження податку на доходи найманих працівників; ПДФОі – надходження податку від додаткового та інших видів доходів; ПДФО СПД – надходження податку від суб'єктів підприємницької діяльності і незалежної професійної діяльності, фіксованого податку від підприємницької діяльності; ПДФО ПЗн - прогнозна сума відшкодування з бюджету податку

платникам від отриманої податкової знижки; при цьому, платник податку має право на податкову знижку за наслідками звітного податкового року.

Розрахунок прогнозних надходжень податку на доходи найманих працівників здійснюється на основі визначення розрахункової бази оподаткування податку та номінальної ставки податку за формулою:

$$\text{ПДФО НП} = \text{БО} * \text{НС} / 100,$$

де, БО – розрахункова база оподаткування; НС – номінальна ставка податку.

Розрахункова база оподаткування визначається на основі показників, наведених у додатку до методики, як нарахована заробітна плата, зменшена на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також на суму податкової соціальної пільги за формулою:

$$\text{БО} = \text{ВОП} - \text{ЄСВ} - \text{ПСП},$$

де, ВОП – витрати на оплату праці; ЄСВ – сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яка дає право на зменшення суми загального оподатковуваного доходу, нарахованого у формі заробітної плати; ПСП – сума податкової соціальної пільги, яка дає право на зменшення суми загального оподатковуваного доходу, нарахованого у формі заробітної плати.

Розрахунок суми збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яка дає право на зменшення суми загального оподатковуваного доходу (ЄСВ), здійснюється за формулою:

$$\text{ЄСВ} = (\text{ВОП} - \text{ВОПвійськ}) * \% \text{СПВєсв},$$

де, ВОП – витрати на оплату праці; ВОПвійськ – суми грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ у зв'язку з виконанням обов'язків несення служби; %СПВєсв – середній відсоток відрахувань єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

При цьому, середнє значення відрахувань єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, здійснюється за

інформацією Пенсійного фонду України за попередні роки та звітні періоди поточного року:

$$\%СПВесв = \text{ЄСВ} / \text{Д} * 100,$$

де, ЄСВ – звітна сума нарахованого єдиного внеску; Д – сума нарахованого доходу застрахованих осіб, з якого утримується єдиний внесок (за інформацією всіх фондів соціального страхування України).

Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги.

Граничний розмір доходу для визначення податкової соціальної пільги не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень. На 2011 рік він становить: 941грн. * 1,4 = 1317,4 грн.; із округленням до 10 – 1320 гривень (у 2010 році - 1220 гривень). Сума податкової соціальної пільги, визначається в розрізі розміру наданих пільг: у розмірі 100% встановленої суми пільги (стандартного розміру пільги), для будь-якого платника податку (P_{100}); у розмірі 150% встановленої суми пільги (P_{150}); у розмірі 200% встановленої суми пільги (P_{200}):

$$ПСП = P_{100} + P_{150} + P_{200},$$

Прогнозна кількість отримувачів податкової соціальної пільги КП, яка розраховується для кожного розміру наданих пільг, залежить від кількості платників податку, які мають право на застосування податкових соціальних пільг (далі – пільговики):

$$КП = КПо * k,$$

де, КПо – очікувана кількість отримувачів податкової соціальної пільги у поточному році; k – коефіцієнт зміни кількості пільговиків у прогнозованому році.

Коефіцієнт зміни кількості пільговиків (k) у прогнозованому році має пряму залежність від росту прожиткового мінімуму для працездатних осіб

прогнозного року до поточного року та обернену залежність від росту середньомісячної заробітної плати прогнозного року до поточного року:

$$k = \%ПМ / \%ЗПсмiс,$$

де, %ПМ – відсоток росту прожиткового мінімуму на початок року (рік до попереднього року); %ЗПсмiс – відсоток росту середньомісячної заробітної плати на початок року (рік до попереднього року).

Розрахунок суми наданих пільг у розрізі розміру наданих пільг здійснюється за формулами: $П_{100} = КП_{100} * ЗП_{мін} * 50\% * 12,$

$$П_{150} = КП_{150} * ЗП_{мін} * 50\% * 150\% * 12,$$

$$П_{200} = КП_{200} * ЗП_{мін} * 50\% * 200\% * 12,$$

де, $КП_{100}$ – прогнозна кількість отримувачів податкової соціальної пільги, які отримують 100% встановленої суми пільги (стандартний розмір пільги) для будь-якого платника податку; $ЗП_{мін}$ – мінімальна заробітна плата, яка прогнозується на наступний за плановим рік; 50% - означає, що до 31 грудня 2014 року відповідно до розділу XIX Податкового кодексу України, податкова соціальна пільга надається у розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленому законом на 1 січня звітного податкового року; 12 – кількість місяців у році. $КП_2$ – прогнозна кількість отримувачів податкової соціальної пільги, які отримують 150% встановленої суми пільги; $КП_3$ – прогнозна кількість пільговиків, які отримують 200% встановленої суми пільги.

Методика прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб передбачає п'ять етапів проведення розрахунків:

Перший етап передбачає проведення розрахунку прогнозних надходжень податку з доходів найманих працівників ПДФО НП. Для цього необхідно здійснити наступні кроки: а) визначення прогнозної суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) та його середнє значення; б) визначення розрахункової бази оподаткування БО;

Другий етап передбачає розрахунок: а) суми податкової соціальної пільги (ПСП) ; б) визначення податкової знижки ПДФО ПЗн.

Третій етап передбачає проведення розрахунку прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб від додаткового та інших видів доходів, відмінних від заробітної плати ПДФО.

Четвертий етап передбачає проведення розрахунку прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб від суб'єктів підприємницької і незалежної професійної діяльності, фіксованого податку від підприємницької діяльності ПДФО СПД.

П'ятий етап передбачає проведення розрахунку прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб на всі види доходів з врахуванням податкової соціальної пільги та податкової знижки ПДФО за формулою.

Розглянемо розрахунок за методикою на прикладі прогнозування надходжень податку на доходи фізичних осіб на 2011 рік.

Перший етап. Проведення розрахунку податку на доходи найманих працівників є самою важливою частиною розрахунку, так як, сума податку на доходи найманих працівників становить практично 91% всієї суми прогнозу податку на доходи фізичних осіб і складається з наступних кроків:

а) розрахунок суми збору єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яка дає право на зменшення суми загального оподаткованого доходу (ЄСВ), здійснюється за формулою :

$$\text{ЄСВ} = (\text{ВОПзаг} - \text{ВОПвійськ}) * \% \text{СПВєсв} = (408000 - 14501,3) * 3,5255\% = 393498,7 * 3,5255\% = 13872,8 \text{ млн.грн.}$$

Розрахунок прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб здійснюється за такими видами економічної діяльності:

Розрахунок прогнозних надходжень податку на доходи фізичних осіб за видами економічної діяльності

№ з\п	Вид економічної діяльності
1	Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуг
2	Лісове господарство та пов'язані з ним послуги
3	Рибальство, рибництво
4	Промисловість
4.1	Добувна промисловість
4.1.1	Добування вугілля, лігніту, торфу; уранової, торієвої та металевих руд
4.2	Переробна промисловість
4.2.1	Металургійне виробництво
4.2.2	Виробництво харчових продуктів, напоїв
4.2.3	Хімічне виробництво
4.2.4	Виробництво машин та устаткування
4.3	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води
5	Будівництво
6	Торгівля
7	Діяльність готелів та ресторанів
8	Діяльність транспорту та зв'язку
9	Фінансова діяльність
10	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання, послуг підприємцям
11	Бюджетна сфера
12	Інші види діяльності

Перелік видів діяльності може бути розширено в залежності від потреби такої деталізації та наявності відповідних даних. Визначення прогнозу надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні на наступний за плановим рік розраховується як сума річних прогнозів всіх видів економічної діяльності за формулою: $ПДФО_{\text{прогнозУкр}} = \sum ПДФО_{\text{прогноз_вед}(\alpha=1\div 12)}$,

де, $ПДФО_{\text{прогнозУкр}}$ – прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб по Україні на наступний за плановим рік; $ПДФО_{\text{вед_прогноз}}$ – прогноз надходжень податку за конкретним видом економічної діяльності; $\text{прогноз_вед}(\alpha=1\div 12)$ – індекс видів економічної діяльності.

Визначення прогнозу надходжень податку на доходи фізичних осіб на наступний за плановим рік за конкретним видом економічної діяльності розраховується як сума щомісячних надходжень за цим видом діяльності:

$$\text{ПДФО}_{\text{прогноз_вед}(\alpha=1\div 12)} = \sum \text{ПДФО}_{\text{вед}(m=1\div 12)},$$

де, $\text{ПДФО}_{\text{вед_прогноз}}$ – прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб за видами економічної діяльності; $\text{ПДФО}_{\text{вед}(1\div 12)}$ – надходження податку у кожному місяці прогнозного року за видами економічної діяльності; вед – індекс видів економічної діяльності; $m=1\div 12$ – кількість місяців у році (січень-грудень).

Прогноз надходжень податку на кожен місяць у розрізі кожного виду економічної діяльності розраховується за формулою шляхом множення щомісячних надходжень планового року на щомісячні середні за три роки темпи росту (спаду) податку у порівнянні з попереднім місяцем:

$$\text{ПДФО}_{\text{вед}(n1)_m1} = \text{ПДФО}_{\text{вед}(n1)_m12(t-1)} * \% \text{СТР}_{\text{вед}(n1)_m1} * K_{\text{вед}(n1)} / 100,$$

де, $\text{ПДФО}_{\text{вед}(n1)_m1}$ – прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб на січень (m1) прогнозного року за конкретним видом економічної діяльності(n1); $\text{ПДФО}_{\text{вед}(n1)_m12(t-1)}$ – очікувані надходження податку за грудень (m12) попереднього року за конкретним видом економічної діяльності(n1); $\% \text{СТР}_{\text{вед}(n1)_m1}$ – середній за три роки темп росту (спаду) надходжень (в межах року) податку за січень до грудня попереднього року за конкретним видом економічної діяльності(n1); $K_{\text{вед}(n1)}$ – коефіцієнт зрізання (збільшення) темпів росту/спаду надходжень податку за конкретним видом економічної діяльності(n1). Розраховується у розрізі видів економічної діяльності за кожний місяць окремо та залежить від впливу обсягів виробництва кожної галузі, мінімальної заробітної плати на середню заробітну плату, збільшення заборгованості заробітної плати, зростання кількості безробітних та інших факторів. Середній за три роки щомісячний темп росту/спаду надходжень (в

межах року) податку за січень до грудня попереднього року за конкретним видом економічної діяльності (n1) розраховується за формулою:

$$СТР_{вед(n1)_m1} = (TR_{вед(n1)_m1(t-1)} + TR_{вед(n1)_m1(t-2)} + TR_{вед(n1)_m1(t-3)}) / 3,$$

Щомісячні темпи росту/спаду надходжень (в межах року) податку на доходи фізичних осіб за січень до грудня попереднього року за конкретним видом економічної діяльності (n1) розраховані за три роки поспіль, які передують прогнозованому року:

$$TR_{вед(n1)_m1(t-1)} = (ПДФО_{вед(n1)_m1(t-1)} / ПДФО_{вед(n1)_m1(t-2)}) * 100,$$

$$TR_{вед(n1)_m1(t-2)} = (ПДФО_{вед(n1)_m1(t-2)} / ПДФО_{вед(n1)_m1(t-3)}) * 100,$$

$$TR_{вед(n1)_m1(t-3)} = (ПДФО_{вед(n1)_m1(t-3)} / ПДФО_{вед(n1)_m1(t-4)}) * 100, \quad \text{де,}$$

$TR_{вед(n1)_m1(t-1)}$, $TR_{вед(n1)_m1(t-2)}$, $TR_{вед(n1)_m1(t-3)}$ – щомісячні за три роки, що передують прогнозованому року, темпи росту/ спаду податку на доходи фізичних осіб (місяць до попереднього місяця в межах року) за конкретним видом економічної діяльності (n1); $ПДФО_{вед(n1)_m1(t-1)}$, $ПДФО_{вед(n1)_m1(t-2)}$, $ПДФО_{вед(n1)_m1(t-3)}$, $ПДФО_{вед(n1)_m1(t-4)}$ – щомісячні надходження за січень місяць податку на доходи фізичних осіб за чотири роки, що передують прогнозованому року за конкретним видом економічної діяльності (n1).

Дана методика передбачає чотири етапи проведення розрахунку:

Перший етап. Спочатку отримується інформація про щомісячні фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб в розрізі видів економічної діяльності за плановий рік та два попередні роки. Враховуючи, що прогноз бюджету подається до Верховної Ради 15 вересня, то фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб використовуються у формулах за січень-серпень, а за вересень - грудень здійснюється розрахунок очікуваних надходжень.

Другий етап. Розраховуються щомісячні темпи росту (спаду) податку у порівнянні з попереднім місяцем, за плановий рік та два попередні роки в розрізі видів економічної діяльності.

Третій етап. Розраховуються середні за три роки темпи росту (спаду) податку у порівнянні з попереднім місяцем.

Четвертий етап. Здійснюється прогноз надходжень на наступний за плановим рік шляхом множення щомісячних надходжень планового року на щомісячні темпи росту (спаду) податку у порівнянні з попереднім місяцем.

Таким чином, починаючи з складання прогнозу бюджету на 2009 рік Міністерство фінансів України та Державна податкова служба України прогнозують надходження податку на доходи фізичних осіб за двома методиками: загальною та галузевою, яка отримала другу назву – каскадна.

Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб на 2012 рік розрахований за методикою у розрізі видів економічної діяльності з урахуванням очікуваних надходжень у 2011 році, податкової соціальної пільги та податкового кредиту, з урахуванням норм Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 №2456-VI (зі змінами та доповненнями), Податкового кодексу України від 02.12.2010 №2755-VI (зі змінами та доповненнями), та становить 70 755,6 млн. грн., у т.ч.: до місцевих бюджетів – 63 357,9 млн. грн., до державного бюджету – 7 397,7 млн. грн. (50% надходжень по м. Києву)

Ріст прогнозної суми податку становить 15,2% (з 61,4 млрд. грн. очікувані у 2011 році до 70,8 млрд. грн. у 2012 році).

Основні чинники, які позитивно впливають на надходження податку на доходи фізичних осіб: зростання номінального ВВП; зростання витрат на оплату праці; легалізація виплати заробітної плати; позитивні тенденції до зростання доходів низькооплачуваних верств населення через державне підвищення мінімальних соціальних гарантій; зростання змішаних доходів домашніх господарств за рахунок індивідуальної підприємницької діяльності.

Фактори, що безпосередньо впливають на забезпечення зростання життєвого рівня населення та надходження податку на доходи фізичних осіб:

підвищення мінімальної заробітної плати; підвищення прожиткового мінімуму на одну працездатну особу.

При прогнозуванні податку на доходи фізичних осіб враховано: зростання фонду оплати праці на 14,9% (з 399,5 млрд. грн. очікуваного у 2011 році до 458,9 млрд. грн. у 2012 році); прогноз зниження податкового навантаження на громадян за рахунок надання податкової соціальної пільги на 2012 рік визначено у сумі 3 823,3 млн. грн., або на 93,7 млн. грн. менше, ніж очікується у 2011 році, і розраховано виходячи з мінімальної заробітної плати у розмірі 1 073 грн. на місяць (на початок 2012 року) та граничного розміру доходу в сумі 1 500 грн. (на початок 2012 року), який дає право на отримання податкової соціальної пільги; збільшення податкової знижки на 35,4 млн. гривень.

Прогнозна сума податкової знижки на 2012 рік визначена на основі аналізу фактичних сум документально підтверджених витрат платниками податку за 2010 рік, очікуваної суми податкової знижки у 2011 році та прогнозу на 2012 рік (за даними ДПСУ, обласних фінансових управлінь) і становить 1 455,8 млн. гривень.

Податок на доходи фізичних осіб, що підлягає поверненню платнику у зв'язку з нарахуванням податкової знижки, на 2012 рік розрахований в сумі 275,0 млн. грн. (частина суми процентів (комісій, винагород) за іпотечним житловим кредитом; сума коштів сплачених на користь закладів освіти середньої професійної або вищої форми навчання) [63-64].

Прогнозний розрахунок податку на доходи фізичних осіб на 2012 рік від зайняття підприємницькою діяльністю у сумі 488,2 млн. грн. визначено з урахуванням динаміки надходжень у попередніх роках та у поточному році; податок на доходи фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, на 2012 рік визначено в сумі 2 281,4 млн. гривень; оподаткування зарплати шахтарів за ставкою 10 відсотків.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми системи регулювання оподаткування доходів фізичних осіб

Проблема оподаткування є однією з найгостріших в Україні та таких, що вирізняє її з-поміж більшості європейських країн.

На масштаби ухилення від сплати податків впливає високий рівень податкових ставок, нерівномірний розподіл податкового навантаження; порушення принципу рівності платників перед законом; складність і недосконалість законодавства, яким регулюється підприємницька діяльність, зокрема податкового; недотримання норм законів, неефективність державної бюджетної політики. Тому необхідно потрібно проводити комплексну податкову реформу, та в оподаткуванні фізичних осіб, зокрема.

Також потрібно все ж таки використовувати досвід розвинених країн світу і власний. Насамперед необхідно переглянути ставки прибуткового податку, які потрібно зменшити, адже різниця в оподаткуванні для осіб, що заробляють 1000 грн. і 100000 грн. не можна порівнянню. На початку 90-х, максимальна ставка податку становила 40%, але ця ставка завищена - ніхто не захоче віддавати практично половину власного доходу. На сьогодні встановлена єдина ставка податку - 15%, і це на нашу думку не є справедливим. Доцільно було б встановити диференціацію оподаткованого доходу в залежності від його величини. Необхідно ввести розрахунок таких ставок за якими бюджет отримує необхідні кошти, а особа залишається із сумою що задовольняє усі особисті потреби. Ці ставки мають знаходитись в діапазоні між 30% та 10%, так щоб ті хто заробляють багато не приховували власні доходи, а сплачували податок. Мінімальна ставка має бути необтяжлива для громадян з низькими доходами.

Потім необхідно зупинитися на неоподаткованому доході, який необхідно індексувати з урахуванням інфляції, та враховуючи соціально-

економічний стан України, можна також і розмір доходу що не оподатковується збільшити, вирівняти прожитковий мінімум з доходів особи, що взагалі не підлягає оподаткуванню. Для бізнесової еліти сплата податку 145 грн. від доходу 1000 грн. здається несуттєвою, але для особи, що отримує дані доходи сума податку є великою.

Потрібно також розглянути пільги, щодо прибуткового оподаткування, кількість яких з кожним роком скорочується, а не збільшується, як в розвинених країнах світу.

Існує ряд інших проблем, але це головні, які потрібно негайно вирішувати. Адже жоден податок не може забезпечити такий вплив на інтереси суб'єктів розподільних відносин у суспільстві, як даний.

Саме з погляду на це, незважаючи на всі труднощі у стягненні прибуткового податку, він використовується у всіх країнах світу, в тому числі і в Україні.

Прибутковий податок може становити ефективний фіскальний інститут лише за умови досягнення в державі певної стадії економічного розвитку, коли суб'єкти господарювання матимуть достатньо можливостей для одержання прибутку, а громадяни особистих доходів, головною складовою яких є заробітна плата.

Низький рівень заробітної плати і взагалі рівень життя населення зумовлює низьку частку прибуткового податку з громадян в доходах бюджету, орієнтація на зміну співвідношення між двома видами прямих податків за цих умов була б передчасною і невиправданою.

Удосконалення прибуткового оподаткування населення повинно здійснюватись через посилення соціального спрямування податку, а також шляхом створення стимулюючої моделі оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Повинен змінитись не тільки рівень податкового тягаря, скільки його структура. Зміна ж структури відбувається шляхом перенесення центру ваги з оподаткування невисоких доходів переважної

частини населення (отримувачів заробітної плати) на оподаткування споживання найзаможніших верств населення.

Соціальна спрямованість податкової системи може бути забезпечена за допомогою підвищення неоподаткованого мінімуму доходів громадян із його наближенням у перспективі до прожиткового мінімуму, а також диференційованих ставок цього податку, що повинно супроводжувати не надлишкове споживання, а продуктивне використання доходів [19].

Гострота соціальних проблем зумовлює необхідність державного регулювання соціальних процесів, у тому числі й за допомогою податкових важелів.

Реформування системи прибуткового оподаткування у напрямку забезпечення її інвестиційної і соціальної спрямованості відповідає стратегічній орієнтації українського суспільства на побудову соціальної ринкової економіки. Крім того, воно забезпечує зв'язок зниження податкового тягаря із розв'язанням найважливіших соціальних - економічних проблем, у той час як зниження рівня оподаткування не гарантує спрямування коштів, що вивільнюються, в необхідному для суспільства напрямку.

Податок, на доходи з фізичних осіб, належить до категорії прямих, що стягуються в процесі придбання і накопичення матеріальних благ, визначаються розміром об'єкта оподаткування і включаються в ціну виробництва товару. Грошові відносини, регульовані податковим правом, виникають між державою і самим платником, який вносить податок безпосередньо в бюджет. З огляду на то, що прямі податки підрозділяються на особові (сплачуються з дійсно отриманого платником доходу (прибутку) і враховують фактичну платоспроможність платника) і реальні (податки, якими оподатковується не дійсний дохід платника податків, а гаданий, середній дохід, одержуваний у певних економічних умовах від того чи іншого предмета оподаткування, коли оподаткуванню підлягає насамперед майно), податок на доходи з фізичних осіб належить віднести до прямого особового податку. Він має більш мобільний, динамічний характер, а ніж інший різновид прямих

майнових податків, які орієнтовані і прив'язані до стабільної, незмінної бази - вартості майна, яке розглядається як об'єкт оподаткування. Прибуткові ж податки орієнтовані на мобільніші об'єкти регулювання - доходи, які можуть існувати або навіть зводитися практично до нуля.

З прийняттям Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб», законодавцем введено практично нову систему податкових пільг. Однією з найбільш активно використовуваних податкових пільг раніше була універсальна знижка - неоподатковуваний мінімум, що являє собою найменшу частину об'єкта оподаткування, яка цілком звільняється від оподаткування. Він застосовувався за кожний повний місяць, протягом якого було отримано дохід. З 1 січня 2004 року «несерйозний» розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян 17 гривень замінено соціальною пільгою в розмірі мінімальної заробітної плати. Сутність податкових соціальних пільг полягає в наступному. Якщо заробітна плата працівника не перевищує певного рівня, йому дозволяється зменшити загальний місячний оподатковуваний дохід на суму однієї з податкових соціальних пільг, передбачених пп. 61.1-6.1.3 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» причому, якщо працівник одночасно має право на декілька пільг, йому встановлюється одна найбільша з них. При цьому, законодавець встановлює деякі обмеження.

Характерною особливістю діючої податкової системи сьогодні є її недосконалість, а саме; неузгодженість, суперечливість та нестабільність податкових законів, надмірне податкове навантаження на платників, безсистемне й невиправдане надання пільг, перекручування економічної сутності окремих податків та непристосованість її до переходу від адміністративно-командних методів управління господарством до господарювання в умовах демократичної правової держави. Все це й обумовлює необхідність реформування податкової системи.

З метою створення дієвої податкової системи України необхідно визначати принципи її побудови, перелік податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів, методика їх обчислення, ставки оподаткування, правовий стан платників податків, порядок адміністрування податків, порядок і умови застосування фінансових санкцій до платників податків за порушення податкового законодавства, оскарження рішень і дій органів державної податкової служби та їх службових осіб.

Така система повинна бути спрямована на створення в Україні стабільної податкової системи, яка б забезпечувала: чітке визначення порядку стягнення податків, його простоту; створення сприятливого податкового простору для розвитку вітчизняної економіки; формування стабільної, прогнозованої податкової бази, яка б забезпечувала створення достатньої дохідної частини бюджету; забезпечення чіткого визначення об'єктів оподаткування з метою запобігання випадкам подвійного оподаткування; забезпечення справедливого підходу при оподаткуванні всіх категорій платників податків; упорядкування стягнення податків та посилення відповідальності за ухилення від сплати та їх несвоєчасну сплату; дотримання міжнародних угод щодо оподаткування; створення податкової системи, гармонізованої з податковими системами Європейських країн, з максимальною уніфікацією податків з країнами - членами СНД, та запровадженням радикальних, докорінних перетворень і змін; реальне забезпечення прав платників податків; створення умов для дієвого механізму контролю; усунення неузгодженості податкового законодавства з нормами законодавства інших галузей права, забезпечення їх гармонізації та взаємодії. Податковий кодекс повинен забезпечувати комплексний підхід у регулюванні податкових відносин, вирішувати питання щодо усунення прогалин податкового законодавства та забезпечити гармонізацію його з нормами іншого законодавства України.

У кодексі мають відобразитися питання подальшого реформування податкового законодавства у напрямі диференційованого розподілу податкового навантаження між платниками податків, спрощення механізму

оподаткування, чіткого визначення прав і обов'язків платників податків, а також поліпшення роботи органів державної податкової служби з платниками податків, в тому числі забезпечення платників податків інформацією з питань оподаткування. Забезпечення всіх учасників податкових відносин повною інформацією про те, хто, коли, і при яких обставинах має обов'язки щодо сплати податків, забезпечить прозорість і зрозумілість податкового законодавства, зробить його доступним для всіх платників податків.

Система прибуткового оподаткування фізичних осіб в Україні не адекватна соціально орієнтованій ринковій економіці, про що свідчать: високий рівень оподаткування більшості населення, який досягається перш за все заниженням неоподатковуваного мінімуму доходів, недостатнє використання податку для регулювання соціальних процесів, а також податку як засобу перерозподілу доходів і зниження ступеня соціальної нерівності у суспільстві.

У 2019 році відбулися певні зміни щодо адміністрування податку на доходи фізичних осіб. Перше - збільшення неоподатковуваного розміру стипендії (включаючи суму її індексації) — 2690 грн згідно з пп. 165.1.26 ПКУ. Протягом 2018 року розмір такої стипендії становив 2470 грн.

Друге - звільнення від оподаткування суми страхової виплати, виплаченої страховиком-нерезидентом (пп. 165.1.27 ПКУ). Тим часом страхові виплати від нерезидента з 2019 року не відображаються в річній декларації про майновий стан.

Третє - не оподатковується вартість подарунків (а також призів переможцям і призерам спортивних змагань) — у частині, що не перевищує 25% однієї мінізарплати (у розрахунку на місяць), установлені на 1 січня звітного податкового року, за винятком грошових виплат у будь-якій сумі (пп. 165.1.39 ПКУ). Отже, максимальна вартість подарунка, яка не підлягає обкладенню ПДФО та військовим збором, становить 1043,25 грн на місяць. У разі перевищення зазначеної вартості оподатковується різниця.

Четверте - розширено перелік витрат, дозволених до включення в податкову знижку. Так, п. 166.3 ПКУ доповнено пп. 166.3.9, згідно з яким до податкової

знижки дозволено включати суму коштів у вигляді орендної плати за договором оренди житла, фактично сплачених платником податку, який має статус внутрішньо переміщеної особи. Окрім того, розмір такої знижки не може перевищувати (у розрахунку на календарний рік) 30 розмірів мінімальної заробітної плати, установлені на 1 січня звітного (податкового) року, тобто 125190 грн.

З набранням чинності Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» від 23.11.2018 р. № 2629-VIII розмір мінімальної заробітної плати становить: у місячному розмірі: з 1 січня — 4173 грн; у погодинному розмірі: з 1 січня — 25,13 грн. Ще одна величина, яка впливає на розмір об'єкта обкладення ПДФО, — прожитковий мінімум для працездатної особи (з розрахунку на місяць), установлений Законом про Держбюджет на 1 січня 2019 року, — 1921 грн. Як відомо, від розміру прожиткового мінімуму залежить розмір податкової соціальної пільги. У 2019 році її базовий розмір (100%) становитиме: $1921 \text{ грн} \times 50\% = 960,50 \text{ грн}$.

3.2. Шляхи удосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб

У сучасних умовах важливого значення набуває науковий підхід до правильної організації функціонування системи оподаткування населення з метою дотримання демократичних засад та досягнення збалансованості інтересів учасників податкових правовідносин, які є передумовою прогресивного розвитку усього суспільства.

Вітчизняна практика фінансових відносин досить довго базувалася на архаїчних уявленнях та розгляді податку лише з фіскальної точки зору, незважаючи на інші позитивні сторони цієї фінансової категорії. А тому поява якісно нових суспільно-економічних відносин зумовила необхідність прийняття досі неапробованих на практиці законів, в тому числі тих, що регулюють податкову політику. Негативні тенденції податкової політики в нашій державі є

загально визнаним фактом на найвищому законодавчому рівні, адже Постанова Верховної Ради України “Про податкову політику в Україні та заходи щодо удосконалення податкового законодавства” визнала її нестабільною, безсистемною. Через високе і нерівномірне податкове навантаження податкова політика є елементом стимулу до розширення тіньового сектора економіки, сприяючи порушенню законодавства. Як бачимо, висновки є невтішними.

Вітчизняні економічні відносини формувалися в досить суперечливих та складних умовах, що демонстрували значний динамізм протягом короткого проміжку часу, а тому правова складова фінансового механізму, що регулює податкові відносини, частіше змінювалася і коригувалася, аніж інші галузі права.

Короткий термін дії нової системи оподаткування доходів фізичних осіб досить чітко показав її недоліки та вузькі місця, що не дасть змоги розвиватися системі у потрібному напрямку та відповідати вимогам суспільного бачення призначення інституту оподаткування доходів фізичних осіб.

З урахуванням викладеного є підстави стверджувати, що необхідність внесення змін до системи оподаткування доходів фізичних осіб лежить у площині її поліпшення та зумовлена певною невідповідністю сучасним умовам, частими колізіями в процесі регулювання тих чи інших ситуацій.

На думку автора, у вітчизняній системі оподаткування громадян слід передбачити можливість зменшення оподаткованого доходу на витрати авторів наукових, літературних і художніх творів, винаходів, відкриттів і промислових зразків, які пов’язані з створенням, випуском, виконанням або іншим використанням цих робіт із за які автори отримують авторські винагороди (гонорари). До податкового кредиту варто віднести плату за навчання в аспірантурі, докторантурі, а також в навчальних закладах дошкільного типу, що посилить науковий та творчий потенціал нашого суспільства.

Потребує подальшого врегулювання порядок подання податкової декларації про доходи стосовно платників податків, які звільняються від обов’язку подання декларацій у зв’язку із їхнім арештом або затриманням. Сучасний виклад цієї позиції не є оптимальним з точки зору ефективного контролю, що може

призводить до виникнення ще одного шляху цілком законного ухиляння від оподаткування незадекларованих доходів.

У напрямку зниження податкового тиску на соціально незахищених громадян мають стандартні знижки особи, що брали участь у військових діях в Афганістані та інших країнах, в яких проводилися військові дії; особи, що брали участь у випробуваннях ядерної зброї, а також у ліквідації аварій пов'язаних із радіоактивним забрудненням, в тому числі потерпілі. З урахуванням викладеного є підстави стверджувати, що вітчизняне законодавство також варто наблизити до потреб таких категорій громадян.

Ще одним позитивним фактором для реалізації права на податковий кредит є пропозиція включати до останнього витрати в тому році, в якому вони були фактично понесені. На сьогодні ситуація врегульована таким чином: якщо платник податку сплачує за навчання у звітному році за наступний, то такі витрати включатимуться до податкового кредиту лише наступного року. Фактично платник безоплатно кредитує державу на досить значний час.

Податкова система України на початку її становлення, здійснюючи перерозподіл фінансових ресурсів мільйонів громадян, сформувала чіткий стереотип несправедливості, який трансформувався в досить розвинений інститут приховування доходів. У цій ситуації законодавство виявилось неспроможним знайти оптимальний розмір податкових ставок, які б враховували складне соціально-економічне становище в країні на фоні кризових явищ у всіх сферах суспільного життя.

Система оподаткування має базуватися на врахуванні перерозподілу створеної вартості та справляти лише позитивний вплив на темпи розвитку продуктивних сил, забезпечуючи передумови для найоптимальнішого задоволення потреб особистості, її суспільних потреб. Підсумовуючи зазначене, з метою нівелювання негативних наслідків, посилення соціальної складової вітчизняної системи оподаткування доходів фізичних осіб пропонуємо встановити залежність розміру і права на надання податкової соціальної пільги

від сімейного складу одружених платників із урахуванням кількості неповнолітніх дітей.

З огляду на світову практику застосування, тема прощення так званих податкових гріхів без наявності належної податкової культури є досить суперечливою, адже досить часто прогнози стосовно позитивного її ефекту не справджуються. Так, найуспішніші податкові амністії збільшували доходи місцевих бюджетів лише на 1-3 %, а в 1998 р. у доповіді Об'єднаного комітету Конгресу з оподаткування взагалі були наведені невтішні цифри. Згідно з проведеними підрахунками в довгостроковій перспективі амністія сприяє ухилянню від оподаткування, знижуючи таким чином збори до бюджету. У разі проведення податкової амністії слід чекати певних негативних наслідків, які виникатимуть під час його реалізації та у подальшому. Легалізація незаконно отриманих доходів призведе до часткового перерозподілу активів в усіх сферах економіки та фактично може перетворитися на законний спосіб інтеграції, що є завершальним етапом процесу легалізації коштів, набутих злочинним шляхом. Умова повної конфіденційності походження доходів, з яких не сплачено податки, значно ускладнює процес їх ідентифікації. Зазначені доходи, отримані незаконним шляхом, найімовірніше декларуватимуться у процесі амністії.

На нашу думку, для успішної легалізації неоподаткованих доходів слід вжити таких заходів:

- розробити нормативно-правову базу та механізм супроводження процесу амністії із урахуванням найкращих здобутків світового досвіду. Основний правовий документ, що регулюватиме ці відносини, повинен мати статус закону;
- створити механізм, спроможний мінімізувати регулювання контролюючих органів процесу амністії;
- закріпити основну ставку оподаткування, визначену Законом України "Про податок з доходів фізичних осіб", маючи на меті забезпечення рівних прав та обов'язків учасників податкових правовідносин;

- надати гарантії щодо непритягнення учасників до кримінальної відповідальності після завершення процесу легалізації. Нині гарантії безпеки для фізичних осіб, які виявлять бажання легалізувати кошти, підриваються недостатньою стабільністю правової бази.

У цьому зв'язку слід зауважити, що недоліками Податкового кодексу є [76]:

- невідпрацьованість термінології. Наприклад, розд. III має назву "Податок на доходи", проте у ст. 84 подається визначення терміна – "податок з доходів";
- недостатній перелік термінів із тлумаченням їх змісту з метою застосування положень кодексу;
- неповний перелік цінних паперів, доходи від яких звільнені від оподаткування;
- відсутність механізму сплати податку у разі визнання судом шлюбу як фіктивного;
- відсутність уточнення щодо отримувачів нецільової благодійної допомоги, яка оподатковується. Пропонується слово "інвалідам" замінити словами "інвалідам 1 та 2 групи".

Спірним залишається питання виписки права на податковий кредит особам, які відмовилися отримувати ідентифікаційні коди. Кодекс має стати тим документом, який врахує терміни давності: загальне застосування єдиного строку давності у всіх пов'язаних із ним випадках.

Основний зміст у прийнятті Податкового кодексу - це систематизація і зведення в єдиний правовий документ усіх податкових законів. На наш погляд, важливим буде не факт появи "податкової конституції", а сам процес її створення. Вихідною умовою успішної його дії стає саме якість підготовчого процесу, який триває досить довго. За умови його прийняття він автоматично стає невід'ємною складовою, яка визначає довгострокову політику економічного розвитку. Проте наявний стан справ дає підстави для висновку про відсутність чіткого бачення відповідної концепції з його розробки.

На сьогоднішньому етапі стабільність системи податкових надходжень не є великою проблемою в Україні, систематична і прогресивна розробка податкової політики на базі виваженої законодавчої бази насамперед є передумовою успішного виконання державою своїх функцій.

Варто зауважити, що податки є такими за умови симбіозу фінансів з правом, і жоден закон, що регулює сферу справляння податків, ні сьогодні, ні раніше не може і не міг повною мірою врегулювати багатогранні відносини. В часовому вимірі постійно виникають нові правові проблеми, які не врегульовані законом, з'являються нові види діяльності, форми та шляхи отримання доходів, що раніше не були відомі та враховані.

Значний вплив на систему оподаткування доходів фізичних осіб справляє світова фінансова криза, яка призводить до зменшення нарахунків та виплат доходів фізичним особам, що негативно впливає на надходження податку з доходів фізичних осіб.

Дослідження стану нормативно-правової бази, яка регулює оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, показало, що вона є досить складною та нестабільною, щоб говорити про її ефективність. До сьогодні окремі юридичні норми залишаються не досить узгодженими, має місце їх суперечливий характер. Як позитив варто зауважити, що останнього часу припинилася практика внесення змін до законів, які регулюють оподаткування численними декретами Кабінету Міністрів України, указами Президента України та іншими підзаконними актами. Автор вважає за необхідне, щоб всі подальші зміни законодавства з питань оподаткування доходів фізичних осіб приймалися з урахуванням принципу “неафектації” та відповідали таким вимогам:

- ефективності - досягнення оптимальних позитивних параметрів від введення змін із мінімальними витратами грошових та людських ресурсів;
- необхідності - доцільність застосування тих чи інших норм для виконання поставлених завдань у межах державної політики оподаткування доходів фізичних осіб;

- збалансованості - обов'язкове дотримання балансу інтересів всіх учасників правовідносин, що регулюють певну систему оподаткування;
- адекватності - відповідність усіх прийнятих рішень реальному стану розвитку сектору домогосподарств з урахуванням їх потреб та вимог у контексті забезпечення повного відтворення "людського капіталу";
- публічності - обов'язкове громадське обговорення та розгляд усіх ініціатив, пропозицій, наданих фізичними і юридичними особами, стосовно рішень, що будуть закріплені в законодавчих актах.

Що стосується умови надання та розміру податкової соціальної пільги, слід підвищити межу доходу, до якої платник податку має право застосовувати цю пільгу, зокрема, за рахунок підвищення розміру прожиткового мінімуму шляхом адекватного визначення вартості споживчого кошика для задоволення основних потреб людини.

Під час справляння ПДФО необхідно враховувати досвід країн ЄС, у яких оподаткуванню підлягає спільний дохід сім'ї з урахуванням кількості утриманців. Наприклад, у Франції платникам податку присвоюють такі коефіцієнти: – 1 – самотнім особам без дітей; – 2 – одруженим особам без дітей; – коефіцієнт 3 – подружжю з однією дитиною; – коефіцієнт 3,5 – подружжю з двома дітьми; – коефіцієнт 4 – подружжю з трьома дітьми.

Тоді податок на доходи фізичних осіб визначають за таким алгоритмом: 1) загальну суму сімейного доходу ділять на відповідний коефіцієнт; 2) обчислюють податок за ставкою, передбаченою для цього рівня доходів; 3) одержану суму множать на той самий коефіцієнт, що й у пункті 1.

У Великій Британії та Німеччині платники податку мають право обирати, оподатковувати доходи подружжя спільно чи відокремлено. Удосконалення системи адміністрування податків повинне й надалі здійснюватися в напрямі вдосконалення процедур обліку платників податків і податкових платежів. Дуже часто на практиці трапляються випадки реєстрації фірм, що мають ознаки фіктивності. На діяльності таких фірм будується більшість схем ухиляння від оподаткування та відмивання «брудних» грошей. Здебільшого такі фірми

реєструються на осіб, паспорти яких були викрадені чи загублені. Такі фірми можуть укласти фіктивні угоди про придбання продукції, виконання робіт, оплату послуг тощо. Для зменшення ймовірності реєстрації фіктивних фірм на основі чужих документів доцільно створити налагоджену систему оперативного обміну інформацією про втрачені документи між органами внутрішніх справ і фіскальними органами та визначити обмежене коло осіб, які матимуть доступ до таких баз даних.

Слід спростити форми податкової звітності. У міжнародній практиці застосовуються максимально спрощені форми декларацій, у яких зазначаються лише ті показники, що мають значення для визначення суми податку, яку треба сплатити. В Україні ж форми податкової звітності містять максимальну кількість даних, які слугують основою для подальшого контролю з боку фіскальних органів. Позитивним моментом є можливість подання звітності засобами електронного зв'язку, однак на практиці процедури подання електронної звітності поки що є недосконалими.

Саме тому процеси автоматизації та комп'ютеризації, які застосовуються в адмініструванні податків, потребують удосконалення та посилення за рахунок запровадження новітніх технологій. Крім того, удосконалення потребують процедури податкового контролю. Якщо в європейських країнах податковий контроль проводиться з метою здійснення попереджувальних заходів, то в Україні – із метою виявлення фактів несвоечасності чи неповного виконання податкових зобов'язань.

Тому необхідно посилити контрольні дії за діяльністю тих платників, щодо яких були встановлені факти порушення податкового законодавства, і звести до мінімуму випадки втручання фіскальних органів у підприємницьку діяльність законотворчих платників податків.

Отже, удосконалення системи адміністрування податків має відбуватися в таких напрямках: – налагодження партнерських взаємовідносин між фіскальними органами та платниками податків; – зниження загального рівня податкового навантаження; – посилення відповідальності як платників

податків, так і податкових органів за недотримання податкового законодавства; – боротьба з корупцією в країні; – адміністрування ПДВ за диференційованими ставками; – оподаткування ПДФО спільних доходів сім'ї; – перегляд розмірів і умов надання податкових соціальних пільг у результаті підвищення розміру прожиткового мінімуму за рахунок збільшення вартості споживчого кошика для задоволення основних потреб людини; – удосконалення облікової роботи фіскальних органів; – посилення автоматизації процесу адміністрування податків; – покращення якості обслуговування платників податків. Таким чином, удосконалення системи адміністрування податків має базуватися на подальшому розвитку партнерських взаємовідносин між платниками та податковими органами, у результаті чого конституційний обов'язок громадян сплачувати платежі податкового характеру буде трансформований із примусового на добровільний.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Система оподаткування доходів фізичних осіб - це сформована, законодавчо встановлена та закріплена сукупність податків з доходів фізичних осіб, принципів, методів та засобів, що забезпечують їх надходження до централізованого грошового фонду. Проведена систематизація, аналіз та узагальнення теоретичних та практичних аспектів оподаткування надали можливість визначити, що основними функціями податку з доходів фізичних осіб є фіскальна та соціальна (розподільча), спрямована на зменшення нерівності в розподілі доходів фізичних осіб, також даний податок виконує ще й економічну функцію, яка впливає на динаміку економічного зростання, зайнятість населення.

Державна фіскальна та регулююча політика у сфері оподаткування фізичних осіб є складовою державної фінансової політики, спрямованою на оптимальне забезпечення держави фінансовими ресурсами та правове регулювання доходів членів суспільства, а також відносини між регуляторними органами державної влади та фізичними і юридичними особами, що виникають при адмініструванні податків з доходів фізичних осіб до бюджетів усіх рівнів.

Сучасна система оподаткування доходів фізичних осіб певною мірою наблизилася до принципу рівності платників податку, набула ознак та елементів, що притаманні європейським системам оподаткування, врахувала відносини, пов'язані з отриманням доходів при функціонуванні соціально-ринкової економіки.

Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб як важливий інструмент державного регулювання засвідчує про досить широкий спектр управління податками з доходів фізичних осіб, маючи на меті досягнення визначених результатів економічного та соціального розвитку.

Розкриття механізму планування надходжень по податку з доходів фізичних осіб та інституційних і динамічних співвідношень надходжень цього податку надало можливість здійснити систематизацію суб'єктів планування за

якісним критерієм. В окремих випадках виявлено недостатньо ефективний підхід до механізму планування, тому пропонується удосконалення механізму планування показників надходжень податку з доходів фізичних осіб шляхом посилення взаємодії фінансових та податкових органів на усіх етапах його планування: на стадії аналізу показників за минулий період, складанні прогнозних показників на наступний період, уточнення прогнозних показників, контролю за їх виконанням у межах періоду планування.

Позитивні аспекти та переваги реформування вітчизняної системи оподаткування доходів фізичних осіб недостатньо рівномірно розподілилися між платниками податків. З метою нівелювання таких наслідків, посилення соціальної складової доцільною є взаємоузгодженість розміру і права на надання 100 % податкової соціальної пільги та сімейного складу платників з урахуванням кількості неповнолітніх дітей.

Розгляд та аналіз процесу адміністрування податків з доходів фізичних осіб надав можливість виявити низку недоліків, притаманних цій сфері податкової системи, зокрема значна кількість податкових агентів виплачували заробітну плату на рівні, нижчому за законодавчо встановлений; недостатньо дієвий порядок обліку розрахунків податкових агентів з місцевими бюджетами та подачі податкової звітності, у зв'язку з чим значні суми заборгованості по податку перебувають поза податковим обліком і до них не можуть бути застосовані заходи стягнення; існує значна кількість шляхів та можливостей мінімізувати сплату податків при використанні суб'єктом малого підприємництва спрощеної системи оподаткування.

З метою забезпечення повноти залучення платників до оподаткування, розширення бази оподаткування, покращання звітної дисципліни та процесу адміністрування податків з доходів фізичних осіб обґрунтовано законодавче закріплення відповідальності за виплату заробітної плати в розмірі, нижчому від мінімальної; зосередження контрольно-перевірочної, роз'яснювальної роботи та взаємодію із іншими органами на платниках, які, здійснюючи господарську діяльність, виплачують доходи без утримання або перерахування

податку з доходів фізичних осіб до бюджету; запровадження податкового розрахунку утриманого (нарахованого до сплати) податку з доходів фізичних осіб з місячним звітним періодом із зазначенням суми податку, необхідної до сплати, а також надання податковому розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку статусу обов'язкової податкової звітності; проведення податковим адміністраціям обласного рівня ґрунтового аналізу стану відповідності зростання сум перерахованого податку з доходів фізичних осіб показникам середньої заробітної плати, а за результатами такої роботи надання практичної та методологічної допомоги підпорядкованим податковим органам, які її потребують; внесення змін до законодавства, що передбачають позбавлення права на отримання соціальної пільги та податкового кредиту найманими працівниками, які оформлюються у роботодавця не на повний робочий день, а також оподаткування доходів фізичної особи - суб'єкта малого підприємництва на загальних підставах з моменту перевищення ними граничного розміру.

Механізм декларування доходів, відмінних від заробітної плати, забезпечує перерахунки податку з доходів фізичних осіб, або реалізовує право на податковий кредит. З огляду на певні недоліки вітчизняного механізму контролю за доходами та з метою його удосконалення пропонується застосування середньогалузевих показників доходів і витрат за видами діяльності, які надають можливість відносити платника до відповідної категорії з подальшим плануванням документальних перевірок; посилення контролю, шляхом обміну інформацією між податковими органами та уповноваженими організаціями, що здійснюють реєстрацію предметів власності, так і операцій з ними, за наступними витратами: на транспортні засоби, нерухомість, культурно-історичні цінності, цінні папери, коштовності та дорогоцінні метали, що сприятиме встановленню дієвого контролю за відповідністю значних витрат платників податку з доходів фізичних осіб їх доходам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко І. П. Фінансова політика в системі соціально-економічного розвитку суспільства // Бізнес Інформ. – 2016. – №3. – С. 188–192.
2. Андрущенко В. Л. Податкові системи зарубіжних країн / В. Л. Андрущенко, О. Д. Данілов; за загальн. ред. М. Я. Азарова. – К. : „Видавничий дім „Комп’ютерпрес”, 2004. – 240 с.
3. Біда С. О. Новації Податкового кодексу України щодо податку на доходи фізичних осіб / С. О. Біда // Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - № 4. - С. 198-201.
4. Білюк А. В. Роль податків у формуванні доходів окремих секторів економіки / А. В. Білюк // Економіка та держава. – 2008. – №3. – С. 45-46.
5. Бокучава Т. В. Налоги с населения в СССР: опыт исторического анализа. / Т. В. Бокучава, ЦЭМИ АН СССР. – Препр. – М., 1989. – 30с.
6. Бондаренко Г. І. Оподаткування фізичних осіб : [навчальний посібник] / Г. І. Бондаренко, О. Д. Данілов, С. І. Лекарь, В. І. Зайцев, В. С. Нестеренко – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 248с.
7. Бюджетна система [Текст] : навч. посіб. для студентів закл. вищ. освіти / Є. М. Гелеверя ; Харків. нац. ун-т буд-ва та архітектури. - Харків : Панов А. М. [вид.], 2018. – 234 с.
8. Бюджетний кодекс України [Текст] : станом на 22 січ. 2018 р. : відповідає офіц. тексту. - Харків : Право, 2018. – 229 с.
9. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний, Т.І. Крикун, І.П. Адаменко, В.Д. Макогон, С.І. Собчук; за заг. ред. І.Я. Чугунова. – К.: Глобус-Пресс, 2018. – 352 с.
10. Бюджетно-податкова стратегія України в умовах глобалізації [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Січняк Олексій Олександрович ; ПВНЗ "Європ. ун-т". - Київ, 2018. - 20 с.

11. Вите О. Т. Влияние перераспределения семейных доходов через государственный бюджет на каждый семейный бюджет [Электронный ресурс] / Вите О. Т. – Режим доступа : [http :// liberty-belarus.info/](http://liberty-belarus.info/) від 12.05.2006.
12. Вишневецький В. Податкова політика та економічна теорія. / В. Вишневецький – Економіка України. – 2007. – №9. – С. 4-21.
13. Вітлінський В. В. Аналіз діяльності податкової системи України. / В. В. Вітлінський, А. В. Скрипник // Фінанси України. – 2005. – №12. – С. 19-31.
14. Возняк Г.В. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах фінансової децентралізації [Текст] : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 / Возняк Галина Василівна ; Держ. ВНЗ "Ун-т банк. справи". - Київ, 2018.
15. Гаврилюк Р. Юридична конструкція податку. / Р. Гаврилюк // Право України. – 2006. – № 4. – С. 113–117.
16. Гайдуцький П. Зростання економіки і добробуту людей : пошук оптимальних пропорцій. / П. Гайдуцький // Урядовий кур'єр. – 2007. – №65 (13 квітня). – С. 5.
17. Гринкевич С. С. Фіскально-економічна політика в перехідних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.02.03 / С. С. Гринкевич; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2004. – 20 с.
18. Данилов А. Д. Реформирование прибыльного налогообложения в Украине / А. Д. Данилов, Ю. В. Жеревчук // Бизнесинформ. – 2006. – № 9. – С. 51-53.
19. Данилов А. Налогообложение физических лиц и его влияние на конкурентоспособность. / А. Данилов, И. Данилов. // Налогообложение: проблемы науки и практики: [монография]; Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006.

20. Данілов О. Д. Оподаткування доходів фізичних осіб : проблеми та шляхи їх вирішення. / О. Д. Данілов, Ю. В. Жеревчук // Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острого : Видавництво НаУ „Острозька академія”, 2006. – Вип. 8. – Ч.1. – С. 72-77.
21. Данілов О. Д. Податки в Україні : [учбовий посібник]. / О. Д. Данілов, Н. П. Фліссак. – К. : УкрІНТЕІ, 2003. – 348с.
22. Данілов О. Фактори впливу на надходження прибуткового податку в економічних умовах Німеччини та України. / О. Данілов, В. Зайцев // Збірник наукових праць Академії ДПС України. – 2002. – №3. – с. 125-134.
23. Демиденко Л. М. Оподаткування доходів громадян : досвід США та України. / Л. М. Демиденко // Фінанси України. – 2005. – №9. – с. 30-33.
24. Демиденко Л. М. Удосконалення прямого оподаткування у напрямку інтеграції в ЄС. / Л. М. Демиденко – Фінанси України. – 2000. – №4. – С. 124-128.
25. Державні фінанси в розиткових та перехідних країнах : Зб. есеїв на честь Рич. Берда / [Р. Ткачук (пер. з англ.); Х. Мартинес-Васкес, Д. Ами (упоряд.); Л. Єльченко-Сюйва (Наук. ред.)]. – К. : К.І.С., 2006. – 400 с.
26. Дроздова Д. Обговорюємо закон про податок з доходів фізичних осіб. / Д. Дроздова // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – №99. – с.3.
27. Дроздовська О. С. Щодо запровадження оподаткування спадщини та подарунків в Україні / О. С. Дроздовська, Л. Б. Райнова // Фінанси України. – 2006. – №10. – С. 40-48.
28. Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т3. / [редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.] – К. : Видавничий центр „Академія”, 2002. – 952 с.
29. Жеревчук Ю. В. Аналіз сучасної системи оподаткування доходів фізичних осіб / Ю. В. Жеревчук : збірник тез доповідей та виступів V всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів [„Актуальні проблеми економічної системи

- України”], (м. Черкаси, 15 листопада 2008 р.) / Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси : ЧДТУ, 2008. – С. 106–109.
30. Жеревчук Ю. В. Пільговий механізм прибуткового оподаткування в Україні : проблеми та шляхи розв’язання. / Ю. В. Жеревчук // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. – 2007. – №1 (36). – С. 109-115.
31. Жеревчук Ю. В. Роль податку на прибуток в стимулюванні інноваційної діяльності / Ю. В. Жеревчук : матеріали науково-практичної конференції [„Бюджетно-податкові чинники активізації розвитку фінансових ринків та фінансового посередництва”], (м. Ірпінь, 27-28 березня 2008 р.) / Національний університет ДПС України. – Ірпінь : НУДПСУ, 2008. – С. 372-373.
32. Жеревчук Ю. В. Сучасні тенденції в прибутковому оподаткуванні. / Ю. В. Жеревчук // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : Збірник наукових праць. Вип. 1 (10) : Економічні науки. – Чернівці, 2008. – С. 334-342.
33. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник. / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк – Львів : Вид-цтво Нац. унів-ту „Львівська політехніка”, 2005. – 714с.
34. Загорский В. С. Оценка структурных сдвигов налоговой системы Украины. / В. С. Загорский // Налогообложение : проблемы науки и практики : монография / Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 28-42.
35. Загорський В. Податки для конкурентоспроможної економіки. / В. Загорський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 17 (596) Субота, 29 квітня – 12 травня.
36. Закон України „Про Державний бюджет України на 2015 рік” / Верховна Рада України [Електронний ресурс].

37. Закон України „Про Державний бюджет України на 2016 рік” / Верховна Рада України [Електронний ресурс].
38. Закон України „Про Державний бюджет України на 2017 рік” / Верховна Рада України [Електронний ресурс].
39. Закон України „Про Державний бюджет України на 2018 рік” / Верховна Рада України [Електронний ресурс].
40. Закон України „Про Державний бюджет України на 2019 рік” / Верховна Рада України [Електронний ресурс].
41. Запатріна І.В. Керівництво «Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні». 2018. 69 с.
42. Иванов Ю. Б. Налогообложение доходов физических лиц : проблемы реформирования регулирующих механизмов социального характера. / Ю. Б. Иванов // Налогообложение: проблемы науки и практики : монография / Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 157-175.
43. Иванов С. Основні принципи та напрями вдосконалення податкової системи України: методологічний аспект. / С. Иванов, А. Ковальчук // Банківська справа. – 2006. – №4. – С. 46-55.
44. Иванов Ю. Б. Оцінка рівня розвитку оподаткування та його взаємозв'язок з рівнем соціально-економічного розвитку регіону. / Ю. Б. Иванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискиба // Фінанси України. – 2005. – №12. – с. 6-17.
45. Квасовський О. Р. Проблеми наукової систематизації принципів оптимального оподаткування / О. Р. Квасовський // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 101-112.
46. Кігель В. Регресивна система оподаткування насправді прогресивна. / В. Кігель – Віче. – 2006. – №7-8. – С. 51.
47. Кізіма А. Я. Податковий менеджмент : навч.-метод. посібник. – А.Я. Кізіма – Тернопіль : Астон, 2002. – 166с.

48. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность. / Д. И. Кокурин – М. : Экзамен, 2001. – 576 с.
49. Коляда Т. А. Особливості фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в умовах інтеграції. / Т. А. Коляда, І. Є. Чуркіна // Фінанси України. – 2008. – №6. – С. 70-76.
50. Контроль за виконанням видаткової частини бюджету органами Державної казначейської служби [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Нікітан Наталія Олександрівна ; Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Київ, 2018. - 23 с
51. Корнус В. Г. Удосконалення прибуткового оподаткування громадян в Україні. / В. Г. Корнус // Фінанси України. – 2005. – №10. – с. 19-27.
52. Крикун Т.І. Формування видатків бюджету на соціальне забезпечення / Т.І. Крикун // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2016. – № 30/1. – С. 162–169.
53. Крисоватий А. І. Податкова політика України : концептуальні засади теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : 08.04.01 / КНЕУ / А. І. Крисоватий. – К., 2006. – 20 с.
54. Крисоватий А. Моніторинг реалізації податкової політики України. / А. Крисоватий // Вісник ТДЕУ. – 2006. - №1. – С. 25-31.
55. Кульчицька Н. Є. Фіскальна політика України на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / Н. Є. Кульчицька; Терноп. акад. нар. госп-ва. – Т., 2004. – 20 с.
56. Кучер Г.В. Державні фінансові ресурси. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 612 с.
57. Ланг Й. Проект кодекса налоговых законов для государств Центральной и Восточной Европы [пер. с нем.] / Й. Ланг – Бони : Федеральное министерство финансов, 1993. – 464 с.

- 58.Луніна І. О. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України. / І. О. Луніна, В. В. Баліцька, О. В. Короткевич, Н. Б. Фролова // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 22-32.
- 59.Лютий І. Концепція реформування податкової системи України та конкурентоспроможність національної економіки / І. Лютий, В. Тропіна // Економіка України. – 2007. – №8. – С. 19-27.
- 60.Макконнелл К. Р. Економікс. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю – М., 1992. – Т.1. – 486 с.
- 61.Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ: КНТЕУ, 2018. 364 с.
- 62.Макогон В.Д. Бюджетні видатки у системі соціально-економічного розвитку країни / В.Д. Макогон // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – №3(86). – С.114–124.
- 63.Макогон В.Д. Бюджет як інструмент економічного зростання / В.Д. Макогон // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2016. – Випуск 28/1. – С.203–208.
- 64.Макогон В.Д. Бюджетна стратегія соціально-економічного розвитку країни / В.Д.Макогон // [Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право](#). – 2017. – № 1(90). – С. 74–82
- 65.Макогон В.Д. Інституційний підхід до формування та реалізації бюджетної політики / В.Д. Макогон // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2016. – № 30/1. – С. 196–202.
- 66.Макогон В.Д. Система управління державним боргом в умовах економічних перетворень. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 5(88). С. 83–92.
- 67.Макогон В.Д., Адаменко І.П. Фінансово-бюджетна політика як складова соціально-економічних перетворень. Науковий вісник Полісся. 2018. № 2 (14). Ч. 1. С. 129-135.

- 68.Максимова Н. О. Оподаткування підприємств : [навч. посібн]. / Н. О. Максимова – Суми : Довкілля, 2006. – 332 с.
- 69.Малишків О. Облік податку на прибуток : бухгалтерський чи податковий? / О. Малишків // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. –№3. – С. 43-47.
- 70.Мельник В. М. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні. / В. М. Мельник, Г. С. Мельничук // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 44-52.
- 71.Мельник В. М. Обмежувальна та стимулювальна роль податків. / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2006. – №1. – с. 31-37.
- 72.Мельник В. М. Управління податкоспроможністю суб'єктів господарювання: [навч. посіб]. / В. М. Мельник / Держ. податкова адмін. України; Академія держ. податкової служби України. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 116 с.
- 73.Мельник В. М. Фіскальна ефективність податку з доходів фізичних осіб в Україні : можливості зростання / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2007. – №12. – С. 38-48.
- 74.Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці : [монографія]. / П. В. Мельник. – Ірпінь, Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.
- 75.Мялковський А.І., Чугунов І.Я. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни / А.І. Мялковський, І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2010. –№ 5. – С. 5–15.
- 76.Накай А. Реформування податку з доходів фізичних осіб у контексті вимог сталого розвитку. / А. Накай. // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2004. – №3 (25). – с. 78-83.
- 77.Налогообложение : теории, проблемы, решения / В. П. Вишневский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишневская и др.; под общ. ред. В. П. Вишневого. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.

78. Нікітішин А. О. Податкове регулювання як складова соціального розвитку суспільства. [Бізнес Інформ](#). 2017. № 9. С. 240-250.
79. Онишко С. В. Сучасний стан і проблеми формування податкової політики в Україні. / С. В. Онишко, С. В. Онишко // тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції [„Фінансові ринки та інститути”], (м. Харків, 7-8 грудня 2007 р.) / Харківський національний економічний університет. – Т.2. – Харків : „ИНЖЕК”, 2007. – С. 94-97.
80. Опарин В. М. Проблемы гармонизации налоговой системы Украины. / В. М. Опарин // Налогообложение: проблемы науки и практики : [монография] / Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 62-89.
81. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навчальний посібник. / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2001. – 240с.
82. Оподаткування в Україні [Текст] : навч.посібник/ Н. М. Деева, Н. І. Редіна, Т. О. Дулік ; ред. : Н. І. Редіна. -К.: ЦУЛ, 2010. -544 с.
83. Офіційний сайт Верховної ради України – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
84. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
85. Офіційний сайт Державної податкової служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.sta.gov.ua
86. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>
87. Офіційний сайт Міністерства фінансів України – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
88. Паєнтко Т. В. Гармонізація прибуткового оподаткування. / Т. В. Паєнтко // Фінанси України. – 2005. – №3. – С. 37-43.
89. Паєнтко Т. В. Прибуткове оподаткування та напрями його оптимізації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук :

08.04.01 / Т. В. Паєнтко; Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2006. – 19 с.

90. Парнюк В. Пряме оподаткування витрат фізичних осіб на споживання / В. Парнюк // Економіка України : науковий журнал / Мін. економіки України; Мін. фінансів України та НАНУ. – Київ, 2009. – № 9 (574). – С. 28-39.
91. Пасічний М.Д. Основи формування бюджетно-податкової політики держави / М.Д. Пасічний // Бізнес Інформ. – 2017. – № 3. – С. 243–248
92. Пасічний М.Д. Перспективне прогнозування і планування у системі бюджетних відносин / М.Д. Пасічний // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2017. – № 33/1. – С. 361–368.
93. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал місцевого економічного розвитку. / Ю. В. Пасічник / Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острогор : Видавництво НаУ „Острозька академія”, 2006. – Вип..8. – Ч.1. – С. 237-244.
94. Печуляк В. Оподаткування фізичних осіб в Україні в контексті сучасної податкової політики. / В. Печуляк. // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2003. – №4 (22). – с. 70-77.
95. Планування та адміністрування податкових надходжень як складова соціально-економічного розвитку регіону: монографія / Г. М. Давидов та ін]. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2007. 374 с.
96. Податки : [учбовий посібник] / В. В. Буряковський та ін. – Дніпропетровськ : Пороги, 1998. – 642с.
97. Податкова політика України : навч. посіб. / П.В. Мельник, З.С. Варналій, Л.Л. Тарангул [та ін.] ; за ред. П.В. Мельника. – К.: Знання України, 2011. – 505 с.
98. Податкова система України : [підручник] / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. П'ятаченко та ін.; за ред. В. М. Федосова. – К. : Либідь, 1994. – 464 с.

99. Податкова система: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Лютий І.О., Демиденко Л.М., Романюк М.В, Субботович Ю.Л., Тропіна В.Б.]; За ред. І.О.Лютого. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
100. Податкове регулювання доходів фізичних осіб. / С. В. Каламбет, В. В. Буряковський, О. О. Кухарева. – Д. : Наука і освіта, 2005. – 130с.
101. Податкове регулювання підприємницької діяльності / П. А Лайко., Р. П. Жарко. – К. : ННЦ „Інститут аграрної економіки”, 2007. – 254с.
102. Податковий кодекс України. – К.: ДП “ІВЦ ДПА України”, 2010. – 336 с.
103. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями бюджетної політики на 2019-2021 рік» – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
104. Потенціал України та його реалізація. Спільний аналітичний звіт Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та Національного банку України. – Київ, 2008. – 109с.
100. Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верховною Радою України 28 грудня 2007 р. № 107-VI]. – Режим доступу : www.liga.net.
105. Про податок з доходів фізичних осіб : закон України [прийнято Верховною Радою України 22 травня 2003 р. №889-IV]. // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – 397. –С. 4–18.
106. Ревун В. І. Про реформування й модернізацію податкової системи. / В. І. Ревун. // Фінанси України. – 2006. – №6. – С. 27–34.
107. Римарська Р. Лінійний податок: причини популярності, економічні засади та потенційні обмеження. / Р. Римарська. // Економіст. – 2007. – №12. – С. 56-59.
108. Скрипник А. В. Сучасні підходи до визначення рівня оподаткування фізичних осіб. / А. В. Скрипник, Г. Г. Гендлер // Наукові записки. Том 44. Економічні науки. – 2005. – С. 21-25.

109. Скрипник А. В. Фактори ризику виконання планових показників бюджету України. / А. В. Скрипник, Т. М. Паянок // Фінанси України. – 2008. – №6. – С.31-44.
110. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. // Вступит. статья и коммент. В.С. Афанасьева. – М. : Соцекгиз, 1962. – 718 с.
111. Современный толковый налоговый словарь / А. В. Началов (сост.); А. Э. Сердюков (ред.). – М. : ООО ИИА „Налог Инфо”, 2006. – 474 с.
112. Соколовська А. Визначення категорії „податкова пільга” та його практичне значення. / А. Соколовська, І. Луніна. // Економіка України. – 2005. – № 9. – с. 21-30.
113. Соколовська А. М. До стратегії реформування податкової системи України: [Електронний ресурс]. / А. М. Соколовська – Режим доступу : www.zn.kiev.ua
114. Соколовська А. М. Методологічні та методичні аспекти визначення податкового навантаження на працю, капітал і споживання. / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2008. – №1. – С. 65-76.
115. Соколовська А. М. Основи теорії податків : [навчальний посібник]. / А. М. Соколовська. – К. : 2010. – 326 с.
116. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні у 2009–2010 роках: особливості та уроки на перспективу. Фінанси України. 2011. № 4 (185). С. 24–37.
117. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки. / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2006. – №9. – С. 65-81.
118. Соколовська А. М. Податкова система держави : теорія і практика становлення. / А. М. Соколовська. – К. : Знання-прес, 2004. – 454 с.
119. Субботович Ю. Л. Податок з доходів фізичних осіб у формуванні доходної частини місцевих бюджетів / Ю. Л. Субботович // Економіка АПК. – 2009. – № 4.– С.78-83.

120. Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) [монографія] / Л. Л. Тарангул / Державна податкова адміністрація України; Академія ДПС України. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2003. – 286с.
121. Тарангул Л. Л. Удосконалення податкової політики у контексті соціально-економічного розвитку регіонів. / Л. Л. Тарангул. // Фінанси України. – 2004. – №6. – С.8-16.
122. Фрадинський О.А. Основи оподаткування [Текст]: навч.посібник/ О. А. Фрадинський. -Львів: Новий світ-2000, 2010. -344 с.
123. Фролова Н. Оподаткування доходів від праці і від капіталу в Україні. / Н. Фролова. // Економіка України. – 2006. – №12. – С. 21–28.
124. Чугунов І. Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання. / І. Я. Чугунов І.Я, А. Б. Ігнатенко. // Фінанси України. – 2006. – №4. – С. 3-14.
125. Чугунов І. Я., Нікітішин А. О. Оподаткування доходів громадян як складова фінансово-економічних відносин. Наукові праці НДФІ. 2008. Вип. 1. С. 3-11.
126. Чугунов І.Я. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки / І.Я.Чугунов, К.В. Брижан// Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного університету. – 2017. – Вип.32/1. – С. 241–251.
127. Чугунов І.Я. Еволюція фінансового механізму системи пенсійного забезпечення населення / І.Я. Чугунов, О.В. Насібова // Вісник КНТЕУ.– 2016. – № 1. – С. 80–96.
128. Шаблиста Л. М. Податки як засіб структурної перебудови економіки. / Л. М. Шаблиста. – К. : Інститут економіки НАН України, 2000. – 217 с.
129. Швабій К. І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики [монографія]. / К. І. Швабій. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2009. – 296 с.

130. Швабій К. І. Податок з доходів фізичних осіб : проблеми та перспективи. / К. І. Швабій // Вісник податкової служби України. – 2010. – №6 [електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.visnuk.com.ua](http://www.visnuk.com.ua).
131. Шевчук І. В. Механізм оподаткування доходів фізичних осіб в ринкових умовах : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 / І. В. Шевчук; Національний аграрний університет. – К., 2008. – 182 с.
132. Юшко С.В. Спрощена система оподаткування для фізичних осіб – підприємців: історія й перспективи застосування / С.В. Юшко // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 38–46.
133. Яроцька Т. Р. Податкова база при оподаткуванні доходів фізичних осіб в Україні. / Т. Р. Яроцька. // Фінанси України. – 2005. – №10. – С. 28-33.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Доходи зведеного бюджету

	Доходи	
	за період з початку року, млн. грн.	у % до ВВП (СНР`2008)
2000	49 117,9	27,89
2001	54 934,6	26,01
2002	61 954,3	26,46
2003	75 285,8	27,14
2004	91 529,4	25,60
2005	134 183,2	29,34
2006	171 811,5	30,41
2007	219 936,5	29,28
2008	297 893,0	30,07
2009	272 967,0	28,82
2010	314 506,3	28,07
2011	398 553,6	29,54
2012	445 525,3	30,53
2013	442 788,7	29,08
2014	456 067,3	28,74
2015	652 031,0	32,79
2016	782 859,5	32,82
2017	1 016 969,5	34,08
2018	1 184 290,8	33,28

Додаток Б

Таблиця Б.1

Динаміка надходжень від податку на доходи фізичних осіб Зведеного бюджету України у 2004–2018 роках

Показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
частка у доходах зведеного бюджету, %	14,43	12,89	13,27	15,83	15,41	16,30	16,22	15,10	15,29	16,31	16,49	15,33	17,73	18,26	19,41
частка у валовому внутрішньому продукті, %	3,82	3,92	4,19	4,83	4,84	4,87	4,71	4,62	4,83	4,96	4,80	5,05	5,82	6,43	6,46

Додаток В

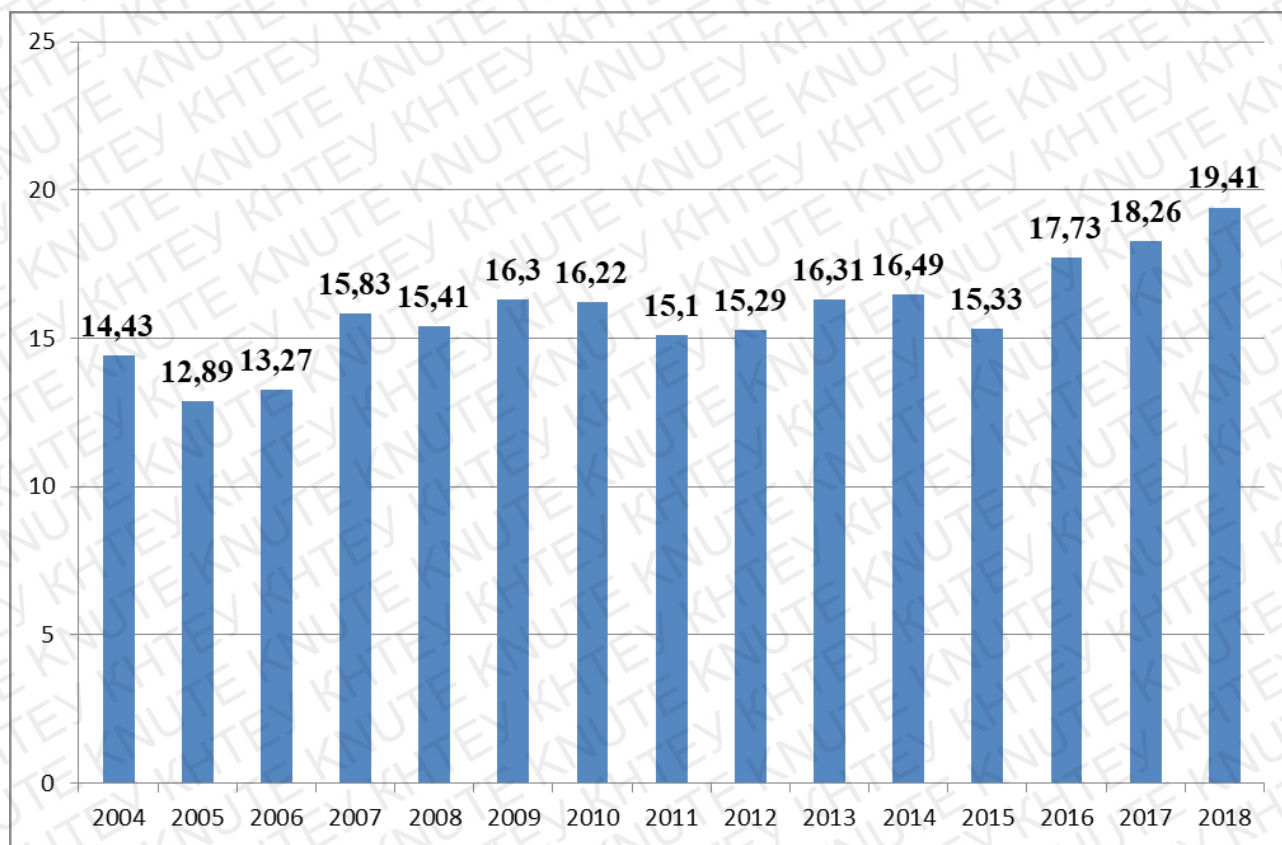

Рис.В.1. Частка надходжень від податку на доходи фізичних осіб у доходах зведеного бюджету, %

Додаток Д

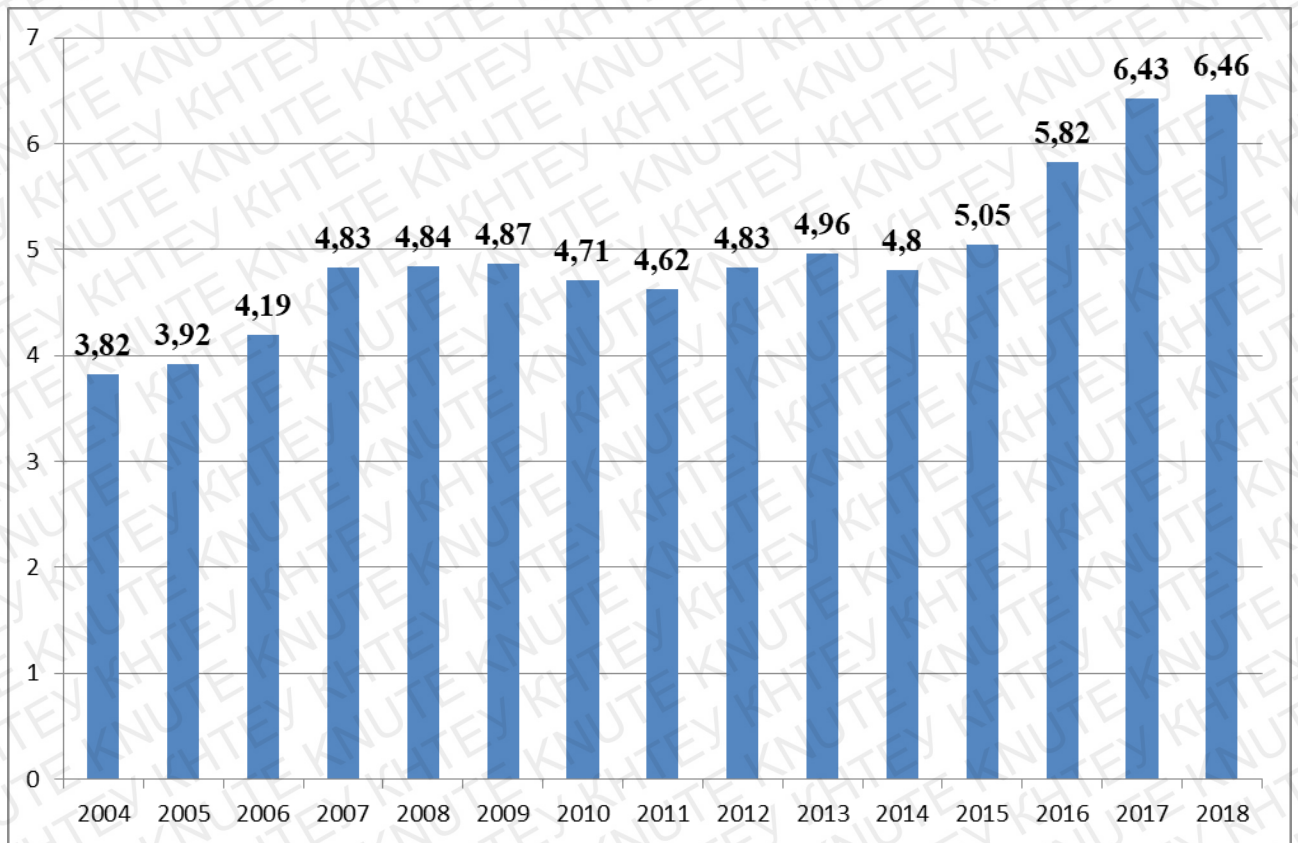

Рис.В.1. Частка надходжень від податку на доходи фізичних осіб у ВВП, %